

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc. Lucie Křížková

Vlastnické právo v kontextu ochrany životního prostředí

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Vlastnické právo v kontextu ochrany životního prostředí“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Duchcově dne

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce, JUDr. Magdaléně Vopařilové, Ph. D., za vstřícný přístup, vřelou pomoc a cenné rady při psaní této práce.

Obsah

1. ÚVOD	5
2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA A PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY.....	7
2.1 VLASTNICKÉ PRÁVO	7
2.2 PRÁVO NA PŘÍZNIVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ.....	7
2.3 PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY.....	9
3. ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ	11
3.1 ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍ DOKUMENTACE	12
3.2 ÚZEMNÍ ROZHODNUTÍ.....	13
3.3 ÚZEMNÍ OPATŘENÍ.....	13
4. OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY JAKO VEŘEJNÝ ZÁJEM.....	15
4.1 VYVLASTNĚNÍ	16
4.1.1 Podmínky pro vyvlastnění.....	16
4.1.2 Účely vyvlastnění ve složkových zákonech	17
5. MEZE VÝKONU VLASTNICKÉHO PRÁVA V JEDNOTLIVÝCH SLOŽKOVÝCH ZÁKONECH	20
5.1 OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY	20
5.1.1 Ochrana rostlin a živočichů, ochrana nerostů	21
5.1.2 Ochrana krajinného rázu a přírodní park.....	22
5.1.3 Významný krajinný prvek	24
5.1.4 Ochrana dřevin, památné stromy	25
5.1.5 Přechodně chráněné plochy	26
5.1.6 Zvláště chráněná území	27
5.1.7 NATURA 2000.....	29
5.1.8 Omezení a zákaz činnosti.....	32
5.1.9 Opatření ke zlepšování přírodního prostředí	32
5.1.10 Náhrada za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření.....	34
5.1.11 Zákonné předkupní právo.....	35
5.2 OCHRANA ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU	35
5.3 OCHRANA VOD	38
5.3.1 Nakládání s vodami	38

5.3.2	<i>Ochrana vodních poměrů, vodní díla</i>	39
5.3.3	<i>Ochrana před povodněmi</i>	41
5.4	OCHRANA LESA	42
5.4.1	<i>Obecné užívání lesů</i>	43
5.4.2	<i>Hospodaření v lesích</i>	43
5.4.3	<i>Jiná omezení využívání lesů</i>	45
5.5	MYSLIVOST	46
6.	ZÁVĚR	49
7.	POUŽITÉ ZDROJE	51
8.	ABSTRAKT	56

1. Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila „Vlastnické právo v kontextu ochrany životního prostředí“. Je to téma mezioborové, především zde jde o vztah dvou ústavně zaručených práv. Na jedné straně stojí právo na ochranu vlastnictví, jež je dáno čl. 11 Listiny základních práv a svobod¹ (dále jen „Listina“), a na druhé právo na příznivé životní prostředí zakotveného v čl. 35 Listiny. Tato ústavně zaručená práva jsou zakotvena i v mezinárodněprávních dokumentech, z nichž nejvýznamnější je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Vlastnictví je jeden ze základních institutů soukromého práva a vyjadřuje výlučný vztah osoby k určitým objektům, jež jí umožňuje nakládat s těmito objekty v maximálním možném rozsahu. Obsahem vlastnictví se zabývají právní teoretikové již od dob starého Říma. Naproti tomu právní úprava životního prostředí se dostává do popředí značně později, do naší právní úpravy se tento pojem dostává až v průběhu 70. let 20. století. Na rozdíl od vlastnictví, jehož pojetí je individualistické, životní prostředí je společné pro všechny. Samo životní prostředí jako celek není objektem vlastnického práva. Předmětem vlastnictví ale mohou být jeho jednotlivé složky. Složkami životního prostředí jsou voda, ovzduší, horniny, půda, ekosystémy, organismy či energie. Vlastněna bývá především půda, jejíž součástí jsou porosty. Složky jako ovzduší nebo voda jsou v českém právním řádu z vlastnictví vyloučeny. Vybrané složky mohou být předmětem vlastnictví, zároveň jsou ale i předmětem ochrany právních předpisů upravujících životního prostředí. A právě zde dochází ke konfliktu těchto dvou právních oblastí. Omezení vlastnického práva mohou mít různou podobu, jsou ukládána zákonem nebo správním aktem, který je vydán na základě zákona. Vlastník je povinen omezení svých práv strpět, přitom ve většině případů mu za tato omezení nepřísluší náhrada. Ovšem v některých případech závažnějších zásahů do vlastnického práva, včetně možného vyvlastnění, má již vlastník nárok na náhradu. Problematika náhrad je poměrně komplikovanou otázkou, zvláště co se týče rozlišení omezení na taková, která mohou být uložena bez náhrady a na ty, kdy už je náhradu nezbytné poskytnout.²

¹ usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

² KUSÁK, Martin. Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. *České právo životního prostředí*. 2005. č. 15. s. 4

Toto téma jsem si zvolila, jelikož mě tematika životního prostředí zajímá a jeho střet s jedním z nejvýznamnějších oblastí soukromého práva a zároveň s ústavně zaručeným právem je velmi zajímavé a nabízí spoustu prostoru k zamyšlení.

V mé práci bych se chtěla postupně zaměřit na jednotlivé složky životního prostředí. Popsat, co vše může být předmětem vlastnictví a jaká omezení u jednotlivých objektů ukládají jednotlivé právní normy ochrany životního prostředí. Do práce bych ráda zahrнула i úvahy de lege ferenda.

V úvodu práce stručně nastíním teoretická východiska pro institut vlastnictví a práva na příznivé životní prostředí, dále shrnu prameny právní úpravy této oblasti. V další kapitole se budu věnovat územnímu plánování, které je důležitým nástrojem v ochraně životního prostředí, jelikož stanoví podmínky pro budoucí využití území. Samostatná kapitola bude také věnována nejzávažnějšímu omezení vlastnického práva, tedy vyvlastnění a jeho využití ve prospěch ochrany životního prostředí. Stěžejní kapitolu této práce tvoří rozbor omezení vlastnického práva v jednotlivých složkových zákonech životního prostředí. Vzhledem k limitaci rozsahu diplomové práce se však nemohu věnovat všem složkám životního prostředí dopodrobna. Zaměřím se především na omezení plynoucí ze zákona o ochraně přírody a krajiny.

Cílem práce by mělo být vymezení zmíněných dvou institutů, popsání jejich vzájemného postavení. Zkoumat, jestli zákonodárce upřednostňuje ochranu vlastnického práva či práva na příznivé životní prostředí. Zjistit, zda je vlastnické právo v jednotlivých složkových zákonech dostatečně respektive nedostatečně chráněno. Zda převažují omezení spadající pod čl. 11 odst. 3 či 4 Listiny. Jestli náhrady poskytované za omezení vlastnického práva ve prospěch životního prostředí jsou dostatečné a adekvátní k rozsahu omezení. A dále též zhodnocení obsahu vlastnického práva ve světle ochrany životního prostředí.

2. Teoretická východiska a prameny právní úpravy

Jak již bylo řečeno v úvodu, omezení vlastnického práva ve prospěch ochrany životního prostředí lze na ústavní úrovni vnímat jako střet dvou ústavně zaručených práv. Těmi jsou vlastnické právo a právo na příznivé životní prostředí, jež jsou obě uvedena v Listině.

2.1 Vlastnické právo

Jedná se o jedno ze základních práv, což vyplývá již ze zařazení v Listině základních práv a svobod, která ho řadí do hlavy druhé, a také z faktu, že patří k právům tzv. první generace³. Vlastnické právo je zaručeno Listinou, která v čl. 11 říká, že vlastnické právo všech má stejný zákonný obsah a ochranu. Ochrana vlastnického práva je rovněž na evropské úrovni zaručena článkem 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, dle něhož má každá fyzická a právnická osoba právo na pokojné užívání svého majetku.

Právní stát rozlišuje práva omezitelná a neomezitelná vlastnické právo se řadí k omezitelným právům. Proto se Listina v odstavcích 2 až 5 zaměřuje na omezení vlastnického práva. Z pohledu životního prostředí je důležitý především odstavec 3. Ten stanoví, že vlastnictví zavazuje a nesmí být zneužito na újmu práv druhých. Dále pak říká, že výkon vlastnického práva nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Listina tímto dává najevo, že při střetu těchto dvou práv má ochrana životního prostředí přednost před výkonem práv vlastníka. Čtvrtý odstavec zakládá možnost nuceného omezení a vyvlastnění, ovšem jen na základě zákona a za náhradu.

2.2 Právo na příznivé životní prostředí

„Životní prostředí ve své funkci esenciálního předpokladu života je spolu s životem samotným nejvyšší hodnotou, kterou si musí člověk chránit. Pro sebe i pro ostatní formy života na planetě. Proto hovoříme o principu nejvyšší hodnoty, jejíž ochrana je prvořadým obecným zájmem.“⁴

Právo na příznivé životní prostředí je stejně jako vlastnictví právem, které je na ústavní úrovni zaručeno Listinou základních práv a svobod. Patří k základním lidským právům a podle své povahy přísluší každé fyzické osobě. Toto právo je mladší než právo předchozí.

³ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 104

⁴ PEKÁREK, Milan. *Právo životního prostředí se představuje. České právo životního prostředí*. 2001. č. 1. s. 9

Bývá řazeno do práv tzv. třetí generace⁵. V České republice, respektive v Československu se o nutnosti chránit životní prostředí začalo diskutovat od 70. let 20. století v souvislosti se získáváním poznatků o ohrožování a poškozování přírody a ekosystémů⁶. Současně se začaly vypracovávat i normy a instituty zaměřené na ochranu tohoto prostředí. Jedním ze stěžejních předpisů byl zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, který obsahoval rámcová ustanovení o vytváření a ochraně zdravých životních podmínek.

Sama Ústava se o ochraně životního prostředí výslovně nezmiňuje, nicméně v Preambuli vyjadřuje odhodlání střežit zděděné přírodní bohatství a v článku 7 zavazuje stát povinností dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Ochranu životního prostředí dále rozvádí Listina. Ústavodárce ho systematicky zařadil do hlavy čtvrté, pod práva hospodářská, sociální a kulturní. Konkrétně je zakotveno v čl. 35. Odstavec 1 stanoví, že každý má právo na příznivé životní prostředí. „Pojem „příznivé“ se váže k určitému obecnému stavu prostředí v určitém prostoru, v němž jsou pro každého vytvořeny objektivně stejné podmínky existence, pokud ještě splňují přípustné limity znečištění nebo jiné ohrožení či poškození základních složek životního prostředí.“⁷

Odstavec 2 článku 35 Listiny zakládá právo na informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. Jedná se o speciální ustanovení k čl. 17 Listiny, v němž zaručuje právo na informace.

Konečně článek 35 odstavec 3 Listiny říká, že nikdo nesmí při výkonu svých práv ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje a druhové bohatství přírody. Pokud je tato povinnost; tedy zákaz poškozovat nebo ohrožovat životní prostředí víc, než to dovoluje zákon; stanovena každému, vztahuje se na všechny, tedy na fyzické i právnické osoby.⁸ Kategorický zákaz veškerého škodlivého jednání ale není uskutečnitelný. Z tohoto důvodu zákon zpravidla stanoví hranice, v nichž je jednání fyzických a právnických osob ještě únosné a dosažitelné.

Listina dále v čl. 41 doplňuje, že tohoto práva se lze domáhat pouze v mezích zákonů, které toto ustanovení provádějí. Hlavním garantem práv a povinností obsažených v Listině je stát, což vyplývá nejen z čl. 7 Ústavy. Ústavní soud doplnil, že ustanovení čl. 35 zavazuje stát, aby takové právo zajistil, tedy aby vytvořil dostatečné zábrany před škodlivými zásahy

⁵ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 104

⁶ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 25

⁷ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 46

⁸ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 47

a aby působil kontrolními a sankčními opatřeními k jeho naplnění⁹. „Bez uplatňování mocenské role státu, uskutečňované tvorbou a realizací právních norem na ochranu životního prostředí, je náprava nemyslitelná.“¹⁰

2.3 Prameny právní úpravy

Jak již bylo nastíněno výše, ochrana životního prostředí je zakotvena již na ústavní úrovni v Ústavě, respektive Listině základních práv a svobod. Ústavní základy dále rozvádí celá řada složkových zákonů týkajících se životního prostředí v obecné rovině, stejně jako jeho jednotlivých složek. Právní předpisy můžeme dále dělit na ty, které jsou určeny výhradně k ochraně životního prostředí (například zákon o posuzování vlivů na životní prostředí¹¹) nebo takové, které jsou určeny k více účelům a ochrana životního prostředí je jen jedním z nich (například stavební zákon¹²).

Jako stěžejní zákon této oblasti působí zákon o životním prostředí¹³, který v v úvodních ustanoveních nabízí definici pojmů, jakými jsou životní prostředí, ochrana, znečišťování a poškozování, trvale udržitelný rozvoj a další. Definici životního prostředí nabízí zákon v § 2, kde říká, že je to „vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.“. Ochranu životního prostředí definuje zákon v § 9 jako „činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku.“. Z uvedené definice vyplývají dvě složky ochrany, které lze označit jako defenzivní a ofenzivní¹⁴. Pod složku defenzivní spadá předcházení nebo omezování ohrožování či poškozování životního prostředí. V zákoně je tato složka vyjádřena zákazem určité činnosti, nebo tím, že činnost je vázána na povolení či souhlas orgánu veřejné správy. Ofenzivní složka ochrany spočívá v aktivním působení na stav životního prostředí, může být vyjádřeno příkazem na odstranění nebo zmírnění škodlivého zásahu do životního prostředí. Toho lze dosáhnout buď uvedením

⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2003, sp. zn. IV. ÚS 707/02

¹⁰ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 47

¹¹ zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů

¹² zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů

¹³ zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 29

v předešlý stav nebo kompenzací uvedením do stavu blízkého původnímu, anebo jinou kompenzací za ztráty způsobené na životním prostředí, a to i činností povolenou.

Omezení vlastnického práva dále nalezneme v právních předpisech, chránících jednotlivé složky životního prostředí či ekosystémy. Těmi jsou zejména zákon ochrany ovzduší, o vodách, o ochraně přírody a krajiny, o ochraně zemědělského půdního fondu či zákon o lesích.

Podobu a směřování ochrany životního prostředí ve velké míře ovlivňuje právo Evropské unie, kterým je Česká republika po svém vstupu vázána. Právní úpravu životního prostředí nalezneme na evropské úrovni jak v právu primárním, tak sekundárním. Vnitrostátní legislativa je především ovlivňována směrnicemi, které jsou nejčastější formou komunitárních environmentálních norem, tyto směrnice jsou pak do českého právního řádu transponovány ve formě zákonů.

Ačkoliv se nejedná o obecně závazné předpisy, jsou metodické instrukce a sdělení Ministerstva životního prostředí důležitým vodítkem pro aplikační praxi. Tyto stanovují způsob postupu orgánů ochrany přírody při aplikaci obecně závazných předpisů.

Vlastnické právo je také na nejvyšší úrovni zakotveno v Ústavě a Listině základních práv a svobod. Stěžejním zákonem je pak občanský zákoník¹⁵, který upravuje vlastnictví v §§ 1011 až 1114. Úpravou kolize vlastnictví a právo na příznivé životní prostředí se zabývá například zákon o vyvlastnění¹⁶, který provádí zejména čl. 11 odstavec 4 Listiny. Dalšími předpisy, na jejichž základě dochází k zásahům do vlastnictví, jsou jednotlivé složkové zákony z oblasti životního prostředí (zákon o vodách, ochraně a přírody, a další).

¹⁵ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě, ve znění pozdějších předpisů

3. Územní plánování

V této kapitole se zabývám územním plánováním a rozhodováním v území, jelikož ochrana životního prostředí je nejdůležitějším zájmem v územním plánování, jeho hlavní funkcí je vytváření podmínek pro trvale udržitelný rozvoj, což z něj dělá jeden z nejdůležitějších nástrojů prevence v ochraně životního prostředí. Územní plánování je považováno za průřezový nástroj životního prostředí, což znamená, že jeho účelem je chránit životní prostředí jako celek, nikoliv pouze vybrané složky životního prostředí.¹⁷ Jednotlivá omezení vlastnického práva, která budou dále rozebrána v této práci, mají úzkou vazbu na institut územního plánování a rozhodování v území, a to buď na obsah územněplánovací dokumentace či na akty vydané podle územněplánovací dokumentace.

Ústředním zákonem v této oblasti je stavební zákon, tedy zákon o územním plánování a stavebním řádu. „Územní plánování je státem organizovaná činnost, která slouží k vytváření komplexních předpokladů pro výstavbu a udržitelný rozvoj území.“¹⁸ Cílem územního plánování je dle § 18 odst. 1 StZ vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území, spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území a který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích.

V ustanovení § 18 odst. 4 StZ se také dočteme, že územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. S ohledem na to určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a nezastavitelných pozemků.

Orgány územního plánování postupem podle tohoto zákona koordinují veřejné i soukromé záměry změn v území, výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území a konkretizují ochranu veřejných zájmů vyplývajících ze zvláštních právních předpisů (§ 18 odst. 3 StZ). Těmito zvláštními právními předpisy budou zejména jednotlivé složkové zákony práva životního prostředí. Z uvedeného vyplývá, že územní plánování je nástrojem pro

¹⁷ VLČKOVÁ, Veronika. Vztah územního plánování a posuzování vlivů na životní prostředí. *České právo životního prostředí*. 2004. č. 14. s. 92

¹⁸ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 196

rozhodování o budoucím způsobu využití území a má založit právní jistotu v území¹⁹. „Ve vztahu k životnímu prostředí se v rámci územního plánování má nejen vyloučit nebo omezit pro ně nepříznivé zásahy při předpokládaném budoucím využití území, ale navrhnout též opatření, která by mohla existující stav životního prostředí v tomto území zlepšit, například určením asanačních, rekonstrukčních, rekultivačních a podobných zásahů.“²⁰

Územní plánování má k dispozici několik nástrojů, těmi jsou územně plánovací podklady, politika územního rozvoje, územně plánovací dokumentace, územní rozhodnutí a územní opatření. Já se v této kapitole budu stručně zabývat především územně plánovací dokumentací, územním rozhodnutím a územním opatřením. Jelikož určení způsobu využití pozemku územně plánovací dokumentací lze brát za stanovení mezí výkonu vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odstavce 3 Listiny.

3.1 Územně plánovací dokumentace

Územně plánovací dokumentace svým obsahem stanovuje podmínky pro následné rozhodování v území a koordinuje veřejné zájmy, které chrání příslušné dotčené orgány svými stanovisky. Tvoří ji zásady územního rozvoje, územní plán a regulační plán. Územně plánovací dokumentace je vydávána jako opatření obecné povahy příslušným zastupitelstvem podle správního řádu. Jednotlivé typy územně plánovací dokumentace se liší velikostí území, pro které jsou vydávány, ale také svým obsahem, včetně zaměření a konkretizaci údajů o budoucím možném využití a uspořádání území.²¹

Zásady územního rozvoje jsou vytvářeny pro území kraje. Stanoví zejména plochy a koridory nadmístního významu, které by měly sloužit pro veřejně prospěšné stavby a zařízení.

Územní plán podle § 43 odst. 1 StZ stanoví základní koncepci rozvoje území obce, ochrany jeho hodnot, jeho plošného a prostorového uspořádání, uspořádání krajiny a koncepci veřejné infrastruktury. Dále pak vymezí plochy pro veřejně prospěšné stavby, pro veřejně prospěšná opatření a pro územní rezervy a stanoví podmínky pro využití těchto ploch. Územní plán je závazný pro pořízení a vydání regulačního plánu a pro rozhodování v území, zejména pro vydávání územních rozhodnutí.

¹⁹ SLANINA, Jan, Územní plánování a jeho vliv na rozvoj regionů, ochrana životního prostředí a investor. In HRABCOVÁ, Dana. *Moderní veřejná správa a ombudsman: sborník příspěvků přednesených na vědecké konferenci*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 105 - 109

²⁰ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 197

²¹ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 200

Regulační plán je upraven v § 61 StZ, který říká, že regulační plán stanoví podrobné podmínky pro využití pozemků, pro umístění a prostorové uspořádání staveb, pro ochranu hodnot a charakteru území a pro vytváření příznivého životního prostředí. Regulační plán vždy stanoví podmínky pro vymezení a využití pozemků, pro umístění a prostorové uspořádání staveb veřejné infrastruktury a vymezení veřejně prospěšné stavby nebo veřejně prospěšná opatření.

3.2 Územní rozhodnutí

Územní rozhodnutí jsou realizačními nástroji územního plánování. Dle § 77 StZ se jím rozumí rozhodnutí o umístění stavby, změně využití území, změně vlivu užívání stavby na území, dělení nebo scelování pozemků a rozhodnutí o ochranném pásmu. § 4 odst. 4 StZ říká, že dotčené orgány jsou při vydávání závazných stanovisek pro územní řízení v zásadě vázány obsahem stanovisek uplatněných při pořizování územněplánovací dokumentace, čímž je posílena právní jistota vlastníků pozemků. Pro ochranu životního prostředí jsou důležité zejména rozhodnutí o změně využití území, umístění stavby, změně využití stavby a ochranném pásmu.

Rozhodnutí o ochranném pásmu představuje omezení vlastnického práva. Ochranné pásmo dle § 83 StZ chrání stavbu, zařízení nebo pozemek před negativními vlivy okolí nebo chrání okolí stavby či zařízení nebo pozemku před jejich negativními účinky. Podmínky ochrany zpravidla obsahují omezení, zákazy nebo způsob provádění staveb, těžebních prací a podobně, které by mohly ohrozit chráněný objekt. Nebo jsou naopak stanoveny určité zákazy nebo omezení činnosti v příslušných objektech, a to z důvodů ochrany ovzduší, vodních zdrojů, ložisek nerostů apod.²² Odstavec 3 § 83 StZ dále doplňuje, že rozhodnutí o ochranném pásmu se nevydává, jestliže podmínky ochrany jsou stanoveny zvláštním právním předpisem nebo na jeho základě, například dle vodního zákona či zákona o ochraně přírody a krajiny.

3.3 Územní opatření

Územní opatření je dalším nástrojem, který omezuje způsob nakládání s pozemky. Díl 6 stavebního zákona zná dvě opatření, těmi jsou územní opatření o stavební uzávěře a územní opatření o asanaci území. Obě opatření jsou vydávána jako opatření obecné povahy v rámci správního řízení.

²² HEGENBART, M., SAKAŘ, B. a kol. *Stavební zákon. Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008. s. 202

Dle § 97 odst. 1 StZ územní opatření o stavební uzávěře omezuje nebo zakazuje v nezbytném rozsahu stavební činnost ve vymezeném území. Jde o omezení dočasné, v rozhodnutí o vydání musí být vždy uvedena doba trvání stavební uzávěry a vymezeno dotčené území, popřípadě vymezení podmínek pro povolení výjimek. Dle § 102 odst. 1 StZ vlastníkově pozemku nebo stavby, jehož práva k pozemku nebo stavbě byla územním opatřením o stavební uzávěře omezena a byla mu tím způsobena majetková újma, náleží náhrada.

Druhým opatřením je asanace území. Definuje ho stavební zákon v § 97 odst. 2, který říká, že územní opatření o asanaci území se vydává na území postiženém živelní pohromou nebo závažnou havárií, v jejímž důsledku došlo k podstatnému zásahu do využití území, a je nezbytné stanovit podmínky pro odstranění dopadů živelní pohromy nebo havárie a pro další využití území. Územní opatření o asanaci území se vydává rovněž pro zastavěné území, ve kterém jsou závadné stavby, z důvodů hygienických, bezpečnostních, požárních, provozních a ochrany životního prostředí, u nichž je ve veřejném zájmu nutné nařídit odstranění závad staveb a úpravy staveb a nařídit opatření k asanaci území. Územní opatření o asanaci území se vydává na základě průzkumu dotčeného území a vyhodnocení stavu staveb a pozemků z hlediska ohrožení života nebo zdraví osob nebo z hlediska požadavků na využití území v důsledku odstraňování živelní pohromy nebo havárie.

4. Ochrana přírody a krajiny jako veřejný zájem

„Ochrana přírody a krajiny je veřejným zájmem. Každý je povinen při užívání přírody a krajiny strpět omezení vyplývající z toho zákona.“ Deklaraci toho, že ochrana přírody a krajiny je veřejným zájmem nalezneme v § 58 odstavec 1 zákona o ochraně přírody a krajiny²³ (dále jen „ZOPK“). Z hlediska logického bychom toto vyjádření spíše hledali v úvodních ustanoveních zákona.

O veřejném zájmu se zmiňuje již Listina základních práv a svobod, konkrétně v čl. 11 odst. 4 souvislosti s nuceným omezením vlastnického práva - vyvlastněním. Sama Listina však nenabízí definici pojmu veřejný zájem. Tu nenajdeme ani v jiném ústavním či podústavním zákoně. Jedná se tedy o tzv. neurčitý právní pojem. Jeho naplnění je tedy otázkou teoretickou či jeho obsah může být dán rozhodováním správních a soudních orgánů. „Odborná literatura obsahuje množství definic tohoto pojmu a v podstatě každý právní slovník nebo učebnice veřejného práva má svou vlastní.“²⁴ Zákodárce má ovšem tendenci prosazovat přístup, že veřejným zájmem je vše, co zákon jako veřejný zájem označí. Tomuto směřování české legislativy zabránil Ústavní soud, který takovéto deklarování v konkrétně určené věci zákonem pokládá za protiústavní. Ve svém nálezu judikoval, že „veřejný zájem v konkrétní věci by měl být zjišťován v průběhu správního řízení na základě poměrování nejrůznějších partikulárních zájmů, po zvážení všech názorů a připomínek. Z odůvodnění správního rozhodnutí pak musí zřetelně vyplynout, proč veřejný zájem převážil nad řadou jiných partikulárních zájmů.“²⁵ Veřejný zájem je nutné nalézt v procesu rozhodování a nelze ho a priori stanovit v konkrétní věci zákonem. Svůj názor potvrdil i v dalším nálezu, kde uvedl, že „Deklarování veřejného zájmu zákonem v konkrétně určené věci je neslučitelné s principy právního státu, zejména s principem dělby moci, omezuje rovněž právo na soudní přezkum...“²⁶ Ústavní soud tedy určil zjišťování veřejného zájmu jako typickou pravomocí moci výkonné, nikoliv zákonodárné.

Se závěry Ústavního soudu se zcela ztotožňují, pokud by byla dána možnost zákonodárce zákonem prohlásit věc za veřejný zájem mohlo by docházet k situacím, kdy by

²³ zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ HORÁČEK, Zdeněk. Prosazování veřejného zájmu na ochraně životního prostředí. *České právo životního prostředí*. 2012. č. 31. s. 10

²⁵ náleží Ústavního soudu ze dne 28. června 2005, sp. zn. Pl. ÚS 24/04

²⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 17. března 2009, sp. zn. Pl. ÚS 24/08-1

zákonodárce tohoto institutu zneužíval k prosazování zájmů státu na úkor jiných ústavně zaručených práv. Také souhlasím s tím, že ochrana přírody a krajiny je veřejným zájmem, jelikož je jednou z nejdůležitějších složek životního prostředí, které jako celek je velmi významné a tudíž si titul veřejného zájmu zaslouží.

4.1 Vyvlastnění

Tato práce se zabývá omezením vlastnického práva v kontextu ochrany životního prostředí. Vyvlastnění je nejzávažnější veřejnoprávním zásahem do vlastnického práva. Možnost vyvlastnění či nuceného omezení vlastnického práva je, jak bylo uvedeno výše, zakotveno v Listině a provedeno zákonem o vyvlastnění. Listina stanoví, že toto je možné jen ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu. Jak jsem uvedla v úvodu této kapitoly, ochrana přírody a krajiny je veřejným zájmem, čímž je splněna podstatná podmínka pro možnost vyvlastnění. Vyvlastněním je dle zákona odnětí nebo omezení vlastnického práva nebo práva odpovídajícího věcnému břemenu k pozemku nebo ke stavbě pro dosažení účelu vyvlastnění stanoveného zvláštním zákonem.

4.1.1 Podmínky pro vyvlastnění

Zákon o vyvlastnění je založen na principu proporcionality, tento je zakotven v § 3 zákona, který říká, že vyvlastnit lze jen za účelem stanoveným zvláštním zákonem a jen jestliže veřejný zájem na dosažení tohoto účelu převažuje nad zachováním dosavadních práv vyvlastňovaného. Účel vyvlastnění jako jedna z podmínek je stanovena až tímto zákonem, Listina toto neuvádí, ta se zmiňuje jen o veřejném zájmu. V části druhé zákona o vyvlastnění dále najdeme pravidlo, že vyvlastnění lze provést jen v takovém rozsahu, který je nezbytný k dosažení účelu vyvlastnění stanoveného zvláštním zákonem.

Pro zjištění, zda jsou splněny podmínky pro vyvlastnění, je rozhodující, zda zvláštní zákon umožňuje přikročit k vyvlastnění za účelem dosažení určitého účelu. Účely, které směřují k ochraně životního prostředí jsou uvedeny v jednotlivých složkových zákonech upravujících ochranu životního prostředí.

Vyvlastnění je prostředkem ultima ratio, tedy krajním prostředkem, ke kterému lze přistoupit pouze tehdy, pokud nelze účelu dosáhnout jiným způsobem. Tímto jiným způsobem je zejména dohoda, jak uvádí § 3 odst. 1. Ve vyvlastňovacím řízení pak musí být prokázáno, že se žadatel pokusil o uzavření smlouvy o získání práv k pozemku nebo ke stavbě potřebných pro uskutečnění účelu vyvlastnění.

4.1.2 Účely vyvlastnění ve složkových zákonech

Účely vyvlastnění, neboli expropriační tituly, musí být taxativně stanoveny. Tyto tituly nicméně nenalezneme v zákoně o vyvlastnění, ten je neupravuje a odkazuje na zvláštní zákony. Důležitým zákonem, který upravuje expropriační tituly je stavební zákon²⁷. Stavební zákon stejně jako zákon o vyvlastnění, dává vyvlastnění do souvislosti s územním plánováním, stavební zákon dále pak ještě s územně plánovací dokumentací. § 170 stavebního zákona vyjmenovává účely vyvlastnění, které mají vzhledem ke svému charakteru velký význam pro ochranu životního prostředí.

Podle uvedeného ustanovení jsou expropriačními tituly:

- Jedná-li se o veřejně prospěšnou stavbu dopravní a technické infrastruktury. Co se myslí veřejně prospěšnou stavbou je definováno v § 2 odst. 1, písm. k) bod 2., například vodovody, vodojemy, kanalizace, čistírny odpadních vod, stavby ke snižování ohrožení území živelními nebo jinými pohromami. Toto ustanovení má tedy velký dopad na ochranu životního prostředí.
- Dalším titulem, který se velmi dotýká ochrany životního prostředí je vyvlastnění za účelem veřejně prospěšného opatření, a to snižování ohrožení v území povodněmi a jinými přírodními katastrofami, zvyšování retenčních schopností území, založení prvků územního systému ekologické stability a ochranu archeologického dědictví. Uvedené ustanovení je z velké části stejné z účely vyvlastnění, které jsou uvedeny v zákoně o vodách a zákoně o ochraně přírody a krajiny.
- Posledním účelem vyvlastnění, který má vztah k ochraně životního prostředí, uvedeným ve stavební zákoně je asanace území.

Dle § 60 zákona o ochraně přírody a krajiny lze vyvlastnit nemovitost či práva k ní za účelem ochrany přírody a krajiny. Ustanovení dále specificky neuvádí důvody vyvlastnění, nicméně tyto lze dovodit z definice činností, kterými se ochrana přírody a krajiny zajišťuje, a která je uvedena v § 2 odstavce 1 ZOPK a dále pak z demonstrativního výčtu odstavce 2. Lze tedy říci, že vyvlastnění podle ZOPK je možné v například případech vytváření územního systému ekologické stability krajiny, ochrana nalezišť nerostů, paleontologických nálezů

²⁷ zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů

či ovlivňování vodního hospodaření v krajině. V praxi však na základě toho zákona doposud nedošlo k vyvlastnění²⁸.

Zákon o vodách²⁹ upravuje možnost vyvlastnění v § 55a, kde se uvádí, že vyvlastnit lze práva k pozemkům a stavbám, potřebným pro uskutečnění veřejně prospěšných staveb na ochranu před povodněmi. Jedná se o pozemky v území určených k řízeným rozlivům povodní³⁰. Uvedení tohoto expropriačního důvodu ve vodním zákoně se může jevit jako stejný důvod pro vyvlastnění uvedený v § 170 stavebního zákona. V zákoně o vodách byl upraven proto, že stavby na ochranu před povodněmi nejsou výslovně uvedeny v definici veřejné infrastruktury [§ 2 odst. 1 písm. k) StZ], jejímž prostřednictvím je definována veřejně prospěšná stavba³¹.

Vyvlastnění upravuje také lázeňský zákon³² v § 33 odstavec 2 uvádí dva expropriační důvody. Tím prvním je vyhledávání přírodního léčivého zdroje a druhým využívání nebo ochrana přírodního léčivého zdroje a ochrana zdroje přírodní minerální vody. Zákon ovšem rozlišuje formu nuceného omezení vlastnického práva pro každý z těchto důvodů. Vyvlastnit, tedy odejmout vlastnické právo, lze jen pro druhý z uvedených důvodů. V případě prvního důvodu lze pouze vlastnická práva k nemovitosti omezit. Odejmutí vlastnického práva by v tomto případě nebylo nutné, jelikož se jedná pouze o vyhledávání zdrojů jež má dočasný charakter. Uvedené ustanovení v odstavci 1 také uvádí, co se pro tyto účely myslí veřejným zájmem, tím je zájem na vyhledávání a využití zdroje k léčebným účelům a zájem na ochraně zdrojů v zájmu zachování jejich kvalitativních a kvantitativních vlastností a zdravotní nezávadnosti.

Institut vyvlastnění má velké opodstatnění a důležitou úlohu v ochraně životního prostředí, jelikož dle mého názoru právo na životní prostředí, které slouží velkému počtu adresátů, převažuje nad zájmem na zachování vlastnického práva jednotlivce, zejména v závažných případech, které odůvodňují možnost přikročení k vyvlastnění. Jako velmi dobrý důvod pro možnost vyvlastnění vidím expropriační titul uvedený ve vodním zákoně, tedy ochranu před povodněmi. Povodně představují velkou hrozbu pro vlastnické právo velkého okruhu osob, nemluvě o ohrožení zdraví a života obyvatel. Zejména v tomto vyvlastňovacím

²⁸ MIKO, Ladislav, BOROVIČKOVÁ, Hana a kol. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 260

²⁹ zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

³⁰ § 68 odst. 1 zákona o vodách uvádí, že za území určená k řízeným rozlivům povodní se považují pozemky nezbytné pro vzdouvání, popřípadě akumulaci povrchových vod veřejně prospěšnými stavbami, k nimž bylo omezeno vlastnické právo dohodou nebo postupem podle § 55a.

³¹ HORÁČEK, Z., KRÁL, M., STRNAD, Z. et al. *Vodní zákon č. 254/2001 Sb. po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem*. Praha: Sondy, 2011. s. 193 – 194.

³² zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

titulu tedy patří omezení vlastnického práva, které má značné opodstatnění nejen v souvislosti s ochranou životního prostředí.

5. Meze výkonu vlastnického práva v jednotlivých složkových zákonech

V této stěžejní kapitole diplomové práce se budu věnovat omezením výkonu vlastnického práva, která plynou ze složkových zákonů práva životního prostředí. Vzhledem k limitovanému rozsahu práce podrobně rozeberu omezení plynoucí ze zákona o ochraně přírody a krajiny, jelikož je jedním z ústředních zákonů ochrany životního prostředí. Omezení stanovená ostatními složkovými zákony pak uvedu stručněji, zaměřím se především na uvedení nejdůležitějších omezení vlastnického práva zakotvených v těchto zákonech.

5.1 Ochrana přírody a krajiny

Ústředním zákonem v oblasti ochrany přírody a krajiny je zákon o ochraně přírody a krajiny, který nabyl účinnosti 1. června 1992. Jedná se o komplexní právní normu. Zákon obsahuje ochranu obecnou a zvláštní. Obecnou se myslí ochrana veškeré přírody a krajiny, rostlinstva, živočišstva i prvků neživé přírody. Jedná se o taková opatření, která se z hlediska územního a druhového nijak nevymezují, aplikují se obecně na celé území ČR a na všechny druhy. Obecná ochrana území je zajišťována prostřednictvím institutů územních systémů ekologické stability, významných krajinných prvků, ochrany krajinného rázu a přechodně chráněných ploch. Dalšími nástroji obecné ochrany druhové je ochrana volně žijících ptáků a ochrana dřevin rostoucích mimo les. Obecná ochrana neživé části přírody a krajiny poskytuje ochranu jeskyním, přírodním jevům na povrchu, které s jeskyněmi souvisejí a paleontologickým nálezům. Tato základní ochrana je obsažena v části druhé ZOPK. Zvláštní ochranu představuje ochrana vybraných částí přírody a krajiny, jde o ochranu územní a druhovou, jež je obsažena v části třetí až páté ZOPK. „Za zvláště chráněné části přírody se považují velmi významné nebo jedinečné části živé či neživé přírody; mohou jimi být i části krajiny, geologické útvary, stromy, živočichové, rostliny a nerosty vyhlášené ke zvláštní ochraně státním orgánem“³³. Omezení vlastnických práv prostřednictvím zákonných věcných břemen má v podmínkách ZOPK nejčastěji formu *non facere* (*omittere*) a *pati*³⁴, tedy něco nekonat, něčeho se zdržet a něco strpět.

³³ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 346

³⁴ BUCHTA, Zdeněk. Ústavní ochrana vlastnictví v kontextu novelizovaného zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. *Právní rozhledy*. 2005. číslo 7. s 255

5.1.1 Ochrana rostlin a živočichů, ochrana nerostů

V této kapitole se budu ve stručnosti věnovat ochraně rostlin, živočichů a nerostů, protože vzhledem k omezenému rozsahu diplomové práce se nemohu věnovat všem složkám životního prostředí dopodrobna. Omezím se tedy prakticky jen na shrnutí nejdůležitějších ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny.

§ 5 ZOPK zakotvuje obecnou ochranu rostlin a živočichů, ochrana se vztahuje na všechny druhy rostlin i živočichů. Ti jsou chráněni před zničením, poškozováním, sběrem či odchyt, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí. Pokud by docházelo k takovým činnostem, které by ohrožovali tento účel, může orgán ochrany přírody takovou rušivou činnost omezit stanovením závazných podmínek.

Odstavec 3 § 5 ZOPK ukládá povinnost fyzickým a právnickým osobám při provádění zemědělských, lesnických a stavebních prací, při vodohospodářských úpravách, v dopravě a energetice postupovat tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování nebo úhynu živočichů nebo ničení jejich biotopů, kterému lze zabránit technicky i ekonomicky dostupnými prostředky. Pokud tyto povinné osoby povinnosti nedostojí, uloží zajištění těchto povinností orgán ochrany přírody.

Ochrana volně žijících ptáků zakotvuje § 5a ZOPK, který zakazuje jejich usmrcování, odchyt, ničení hnízd či sběr a ničení vajec. Prodej, přeprava za účelem prodeje, držení a chov za účelem prodeje a nabízení za účelem prodeje živých nebo mrtvých ptáků a jakýchkoliv snadno rozpoznatelných částí ptáků nebo výrobků z ptáků jsou zakázány. Každý, kdo buduje nebo rekonstruuje nadzemní vedení vysokého napětí, je povinen opatřit je ochrannými prostředky, které účinně zabrání usmrcování ptáků elektrickým proudem.

§ 5b ZOPK dává možnost orgánu ochrany přírody stanovit odchýlný postup od zákazů stanovených v § 5a ZOPK, a to v zájmu veřejného zdraví nebo veřejné bezpečnosti, v zájmu bezpečnosti leteckého provozu, při prevenci závažných škod na úrodě, domácích zvířatech, lesích, rybářství a vodním hospodářství nebo za účelem ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Ochrana zvláště chráněných rostlin a živočichů je zakotvena v §§ 49 a 50 ZOPK. Vztahuje se na druhy rostlin a živočichů, které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či

kulturně velmi významné a jako zvláště chráněné byly vyhlášeny vyhláškou Ministerstva životního prostředí.³⁵

Ochranou rostlin a živočichů se nezabývá jen jeden zákon, neexistuje komplexní ochrana, nýbrž je obsažena ve větším množství zákonů a dalších obecně závazných předpisů. Jsou to vedle zákona o ochraně přírody a krajiny, též například zákon o myslivosti, o rybářství, lesní zákon, o ekologickém zemědělství, o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat, o rostlinolékařské péči. Dále například zákon na ochranu zvířat proti týrání, o veterinární péči, o regulování obchodování s ohroženými druhy, o poskytování náhrad škod způsobenými zvláště chráněnými živočichy a další.

Zvláštní ochranou nerostů se zabývá § 51, který dává možnost vyhlásit za zvláště chráněné takové druhy nerostů, které jsou vzácné nebo vědecky či kulturně hodnotné. Stanovuje i omezení, které s nimi pojí - není dovoleno na místě jejich přirozeného výskytu poškozovat či sbírat bez povolení orgánu ochrany přírody.

5.1.2 Ochrana krajinného rázu a přírodní park

Důležitým institutem obecné ochrany je ochrana krajinného rázu, jež je upravena v § 12 ZOPK. Krajinným rázem se rozumí zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti. Ze zákona je chráněn před činnostmi snižujícím jeho estetickou a přírodní hodnotu. Nástrojem k ochraně krajinného rázu je povinnost vyžádat si souhlas orgánu ochrany přírody k zásahům do krajinného rázu. Zejména k umístování a povolování staveb a všem ostatním činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz. Z judikatury zejména Nejvyššího správního soudu (NSS) vyplývá, že správní řízení o vydání souhlasu musí být zahájeno vždy. I když dříve zastával názor odlišný, tedy že souhlas se ve správním řízení vydává pouze tehdy, pokud orgán ochrany přírody a krajiny dospěje k závěru, že daná stavba nebo činnost by mohla snížit nebo změnit krajinný ráz; neučiní-li správní orgán takový závěr, pak žádné správní řízení vést nemůže.³⁶ V pozdějším usnesení ale judikoval, že předešlý právní názor je chybný především proto, „že váže kompetenci správního orgánu k řízení o udělení či neudělení souhlasu na jeho vlastní uvážení. Posouzení kompetence správního orgánu závisí pouze na tom, jak správní orgán předběžně posoudí otázku, zda může či nemůže dojít ke snížení nebo změně krajinného rázu. Tato úvaha se děje mimo proces, a není tedy nijak navenek seznatelná a ani přezkoumatelná, a proto

³⁵ vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

³⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2004, sp. zn. 7 A 85/2001-43

ponechává prostor nejen pro libovůli, ale i pro dohady, zda orgán ochrany přírody skutečně dospěl k závěru, že stavba či jiná činnost nemohou snížit nebo změnit krajinný ráz, anebo zda byl například pouze liknavý a otálí se zahájením správního řízení.³⁷ Osobně se přikláním k pozdější judikatuře NSS, tedy k názoru, že správní řízení musí být zahájeno vždy, což je v souladu s požadavkem právní jistoty a právem na řádné odůvodnění rozhodování správních orgánů.

Nejvyšší správní soud dále judikoval, že orgán ochrany přírody rozhoduje o jakémkoliv zásahu, nejen o rozhodnutí o umístění či povolení stavby, který by mohl snížit nejen estetickou a přírodní hodnotu, ale i harmonické měřítko a vztahy v krajině.³⁸

Odstavec 4 § 12 ZOPK doplňuje, že krajinný ráz se neposuzuje v zastavěném území a v zastavitelných plochách, pro které je územním plánem nebo regulačním plánem stanoveno plošné a prostorové uspořádání a podmínky ochrany krajinného rázu dohodnuté s orgánem ochrany přírody.

Zásahy, které by mohly mít na negativní dopady na krajinný ráz jsou zakázány ze zákona. Orgán ochrany přírody může ve správním řízení udělit výjimku z tohoto zákonného zákazu. Tato právní úprava omezuje vlastnické právo ex lege, omezení nevzniká až souhlasem orgánu ochrany přírody.³⁹ Je omezeno zejména právo užívat nemovitost. „Ačkoliv často významně omezuje ius utendi, nejde o zásah takového druhu a intenzity, který by znemožňoval hospodářské využití nemovitosti (běžného zemědělského hospodaření se nedotýká téměř vůbec).“⁴⁰

Ustanovení § 12 ZOPK dále umožňuje zřízení přírodního parku. Jedná se o území, s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, které není zvláště chráněno podle části třetí ZOPK (nejedná se tedy o zvláště chráněné území). Přírodní park zřizuje orgán ochrany přírody, v tomto případě kraj formou nařízení⁴¹. V tomto nařízení jsou zároveň stanovena omezení taková využití území, která by znamenala zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území. Pro přírodní park platí přísnější ochrana, než pro ostatní území, která jsou pod ochranou pouze odst. 1 a 2 § 12 ZOPK. Tedy i vlastníci pozemků v přírodním parku jsou na svých právech omezení přísněji, než vlastníci ostatních území krajinného rázu.

³⁷ Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 3. 2005, sp. zn. 6 A 97/2001-39

³⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2006, sp. zn. 1 As 9/2004-95

³⁹ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 102

⁴⁰ tamtéž

⁴¹ například nařízení Ústeckého kraje č. 2/2006 o přírodním parku Loučenská hornatina, nebo nařízení Středočeského kraje č. 3/2011 o zřízení přírodního parku Okolí Okoře a Budče

5.1.3 Významný krajinný prvek

Významný krajinný prvek definuje ZOPK v úvodních ustanoveních, konkrétně v § 3 odst. 1, písm. b) jako ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotnou část krajiny. Tento prvek utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Můžeme rozlišovat dva typy významných krajinných prvků, první typ tvoří významné krajinné prvky, které jsou jako takové označeny přímo zákonem v uvedeném ustanovení. Jedná se o lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy.

Druhým typem jsou takové významné krajinné prvky, které za ně byly prohlášeny rozhodnutím orgánu ochrany přírody vydaným ve správním řízení, a které tento orgán zaregistroval jako významný krajinný prvek dle § 6 ZOPK. Podnět k registraci může dát příslušnému úřadu kdokoliv. Navržený významný krajinný prvek by měl splňovat alespoň jednu ze tří základních funkcí - utváří typický vzhled krajiny, přispívá k její estetické hodnotě, přispívá k udržení její ekologické stability. Významné části krajiny, které jsou již významným krajinným prvkem ze zákona, se obecně neregistrují. Registrace významných krajinných prvků na územích zvláště chráněných je možná pouze v odůvodnitelných případech, kdy není zajištěná dostatečná ochrana dané části krajiny. § 3 uvádí demonstrativní výčet takovýchto registrovaných významných krajinných prvků, jsou jimi zejména mokřady, stepní trávníky, remízy, meze, trvalé travní plochy, naleziště nerostů a zkamenělin, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy. Mohou jimi být i cenné plochy porostů sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků.

Ochrana významných krajinných prvků je uvedena v § 4 odst. 2 ZOPK. Tyto jsou chráněny před poškozováním a ničením a využívají se pouze tak, aby nebyla narušena jejich obnova a nedošlo k ohrožení nebo oslabení jejich stabilizační funkce. K zásahům, které by mohly vést k poškození nebo zničení významného krajinného prvku nebo ohrožení či oslabení jeho ekologicko-stabilizační funkce lze provést jen na základě závazného stanoviska orgánu ochrany přírody, přičemž obsahem závazného stanoviska je buď souhlas či nesouhlas se zamýšlenou činností. Souhlas je možno vázat na splnění podmínek týkajících se způsobu realizace tohoto zásahu. Smyslem podmínek je minimalizovat možné negativní dopady na významný krajinný prvek. Ustanovení zákona nabízí demonstrativní výčet takovýchto zásahů. Jedná se zejména o umíst'ování staveb, pozemkové úpravy, změny kultur pozemků, odvodňování pozemků, úpravy vodních toků a nádrží a těžba nerostů.

5.1.4 Ochrana dřevin, památné stromy

§ 7 ZOPK chrání veškeré dřeviny rostoucí mimo pozemky určené k plnění funkcí lesa. Dřevinami se rozumí nejen stromy, ale i keře či dřevité liány. Uvedená právní úprava chrání dřeviny před ničením a poškozováním bez ohledu na druh či původ dřeviny. Poškozováním dřevin je míněn zásah, který způsobí podstatné a trvalé snížení jejich ekologických a estetických funkcí nebo bezprostředně či následně vede k jejich odumření.⁴² Péče o dřeviny, zejména jejich ošetřování a udržování, je povinností jejich vlastníků, těmi jsou vlastníci pozemků, na kterých se dřeviny nachází.⁴³ Při výskytu nákazy dřevin epidemickými či jinými jejich vážnými chorobami, může orgán ochrany přírody uložit vlastníkům provedení nezbytných zásahů, včetně pokácení dřevin.

I když je vlastníkem dřeviny vlastník pozemku, nemůže s nimi volně zacházet, především je pokácet bez dalšího. Dle § 8 ZOPK je ke kácení dřevin nutný souhlas orgánu ochrany přírody. Povolení lze vydat ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin. Funkčním významem se myslí zejména snižování prašnosti, tlumení hluku či zlepšování mikroklimatu.⁴⁴ Co je závažným důvodem však zákon nespécifikuje, a to ani demonstrativním výčtem, záleží tedy na správním uvážení orgánu ochrany přírody. Takovými důvody mohou být například stav dřeviny, ale i důvody na straně žadatele (nadměrné stínění obydlí, poškozování stavby větvemi).⁴⁵ K povolení pokácení dřevin, které rostou v blízkosti silnic a železnic je navíc nutný souhlas specializovaného správního úřadu. Zákon však stanovuje i výjimky, kdy povolení není třeba (odstavce 2 - 4 § 8 ZOPK). Jedná se například o případy kácení dřevin z důvodů pěstebních nebo zdravotních, dále také v případech, že stav dřeviny zřejmě a bezprostředně ohrožuje život či zdraví nebo hrozí-li škoda značného rozsahu. V těchto případech postačuje oznámení o záměru orgánu ochrany přírody. Dále je v § 9 ZOPK dáno, že orgán ochrany přírody může ve svém rozhodnutí o povolení kácení dřevin uložit žadateli přiměřenou náhradní výsadbu ke kompenzaci ekologické újmy vzniklé pokácením dřevin.

Zvláštní režim ochrany požívají památné stromy, jež jsou upraveny v § 46 ZOPK. Památnými stromy se rozumí mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí. Vyhlášení stromu za památný se děje rozhodnutím orgánu ochrany přírody. Památné stromy jsou stejně jako dřeviny rostoucí mimo les chráněny před poškozováním a ničením. Na rozdíl

⁴² § 2 odst. 1 vyhlášky Ministerstva životního prostředí 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení

⁴³ § 2 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ § 1 písm. b) vyhlášky Ministerstva životního prostředí 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení

⁴⁵ HAVELKOVÁ, Svatava. Otazníky kolem povolování kácení dřevin. *Ochrana přírody*. 2011. č. 4. s. 13

od obecné úpravy má však orgán ochrany přírody k dispozici institut ochranného pásma, které lze zřídit v případě, že je nutno zabezpečit památný strom před škodlivými vlivy z okolí. I pokud tak orgán neučiní, má každý památný strom základní ochranné pásmo ze zákona, jeho velikost je odvislá od velikosti památného stromu. V tomto pásmu není dovolena žádná pro památný strom škodlivá činnost, například výstavba, terénní úpravy, odvodňování, chemizace. Z uvedených zákazů je možno udělit výjimku, o které rozhoduje orgán ochrany přírody, což je zakotveno v § 56 odst. 1 ZOPK. Výjimku lze získat v případech, kdy jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody, nebo v zájmu ochrany přírody.

5.1.5 Přechodně chráněné plochy

Institut přechodně chráněné plochy je dočasným nástrojem ochrany životního prostředí. Upravuje ho § 13 ZOPK a rozumí se jím území s dočasným nebo nepředvídaným výskytem významných rostlinných nebo živočišných druhů, nerostů nebo paleontologických nálezů. Přechodně chráněné plochy se vyhláší rozhodnutím orgánu ochrany přírody, o tomto se rozhoduje ve správním řízení. Vyhlášení tohoto institutu činí v praxi často problémy, orgán ochrany přírody má tendenci jeho prostřednictvím omezit lidské aktivity v této oblasti. Takového cíle ovšem nelze rozhodnutím vydaným ve správním řízení dosáhnout, jelikož na rozdíl od normativních správních aktů (vyhlášek, opatření obecné povahy) má rozhodnutí konkrétní adresáty, v případě přechodně chráněných ploch jsou to jednotliví vlastníci pozemků. V rozhodnutí o vyhlášení přechodně chráněné plochy vymezí orgán ochrany přírody taková omezení využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení vývoje předmětu ochrany. Tato omezení dopadají přímo na vlastníky dotčených pozemků, nikoliv na neurčitý okruh třetích osob. Rozhodnutím lze těmto vlastníkům pouze stanovit určitá omezení, nelze jim jeho prostřednictvím ukládat, aby něco aktivně konali.⁴⁶ Stupeň ochrany těchto území (přírodní park a přechodně chráněná plocha) je nižší než v případě zvláště chráněných území.⁴⁷

Jak jsem již zmínila, jedná se o dočasný nástroj ochrany. Vyhláší se na předem stanovenou dobu, případně na opakované období, například dobu hnízdění. Přechodně chráněnou plochu lze vyhlásit též z jiných vážných důvodů, zejména vědeckých, studijních či informačních.

Ustanovení zákona upravující přechodně chráněné plochy obsahuje v odstavci 2 i náhradu újmy způsobené omezením vlastnického práva. Jedná se o speciální úpravu, která

⁴⁶ HAVELKOVÁ, Svatava. K čemu slouží přechodně chráněná plocha. *Ochrana přírody*. 2009. č. 5. s. 13

⁴⁷ PRCHALOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a NATURA 2000. Úplné znění zákona s komentářem, judikaturou a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované a rozšířené vydání k 1. 3. 2010. Praha: Linde, 2010. s. 69.

vylučuje použití § 58 odst. 2 ZOPK. § 13 odstavec 2 říká, že vlastníku pozemku, kterému v důsledku ochranných podmínek přechodně chráněné plochy vznikne újma nikoliv nepatrná, přísluší mu na jeho žádost finanční náhrada od orgánu ochrany přírody, který přechodně chráněnou plochu vyhlásil.

5.1.6 Zvláště chráněná území

Zvláště chráněná území spadají do kategorie zvláštní ochrany územní. Vztahuje se na vysoce hodnotná, přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná stanoviště či území. Příroda je v těchto oblastech tak zachovalá, že vyžaduje vyšší stupeň ochrany. Do této kategorie spadají podle § 14 odst. 2 ZOPK národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace a přírodní památky. Celkem tvoří všechna zvláště chráněná území asi 15 % z celkové rozlohy České republiky.⁴⁸ Vzhledem k omezenému rozsahu této práce se nebudu zaměřovat na omezení vlastnického práva v jednotlivých kategoriích zvláště chráněných územích, ale pokusím se shrnout tato omezení.

Omezení vlastnického práva jsou uvedeny v zákoně o ochraně přírody a krajiny a také v právním aktu, kterým bylo území prohlášeno za zvláště chráněné. Stupeň omezení vlastnického práva se liší dle kategorie zvláště chráněného území, v případě národních parků a chráněných krajinných oblastí též dle vnitřních zón ochrany.

Základní ochranné podmínky zvláště chráněných území se víceméně shodují pro všechny kategorie. Jednak je to omezení týkající se hospodaření na pozemcích. Na území zvláště chráněných území je zakázána zejména činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškozovat půdní povrch, dále pak je zakázáno zneškodňovat odpady, hnojit pozemky.

Dalším okruhem omezení je omezení týkající se stavební činnosti v těchto územích. Sem spadá zákaz povolování a umístování nových staveb, stavět nové sídelní útvary⁴⁹,

⁴⁸ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 354

⁴⁹ sídelní útvar není v současné legislativě nikde definován, jedná se o neurčitý právní pojem. Orgány ochrany přírody se mohou při rozhodování, jestli se žádost týká nového sídelního útvaru či nikoliv, inspirovat definicí, kterou podával stavební zákon, který byl platný do roku 1998 (tedy i v době, kdy byla přijata právní úprava ochrany zvláště chráněných území, lze tudíž předpokládat, že zákonodárce měl při tvorbě zákona o ochraně přírody na mysli tuto definici). Dále se též orgán ochrany přírody může opřít o judikaturu Nejvyššího správního soudu, který se otázkou sídelních útvarů již také zabýval (konkrétně v rozsudku ze dne 29. srpna 2008, 5 As 48/2006). NSS doporučil orgánu ochrany přírody se při jeho úvahách zaměřit na to, aby prokázal prostorovou oddělenost souboru staveb, které jsou předmětem záměru, od stávajících jednotek osídlení a dále případně i jejich funkční samostatnost (napojení na dopravní a technickou infrastrukturu). HAVELKOVÁ, Svatava. Zákaz výstavby nových sídelních útvarů. *Ochrana přírody*. 2009. č. 2. s. 10-11

dálnice, silnice, železnice, plavební kanály, průmyslové stavby či elektrická vedení vysokého napětí.

Poslední okruh omezení se vztahuje na každého, kdo se nachází na zvláště chráněném území. Je to zejména zákaz vjíždění a setrvávání s motorovými vozidly mimo silnice a místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, sbírat rostliny či tábořit a rozdělovat ohně.

Kolem zvláště chráněného území (s výjimkou chráněné krajinné oblasti) lze vymezit ochranné pásmo (§ 37 odst. 1 ZOPK), jehož smyslem je ochrana před rušivými vlivy z okolí. V tomto pásmu lze vymezit činnosti a zásahy, které jsou vázány na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody. Ochranné pásmo vyhláší orgán, který vyhlásil zvláště chráněné území, a to stejným způsobem. Nedojde-li k vyhlášení ochranného pásma v případě národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace nebo přírodní památky, vzniká ochranné pásmo ex lege a to ve vzdálenosti 50 m od hranic zvláště chráněného území. Přičemž i v tomto pásmu je ke stavební činnosti, terénním a vodohospodářským úpravám, k použití chemických prostředků a změnám kultury pozemku nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody.

Ministerstvo životního prostředí může udělit výjimku ze zákazů ve zvláště chráněných územích, tato pravomoc je zakotvena v § 43 ZOPK. Výjimku lze udělit v případech, kdy veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody, schvaluje v každém jednotlivém případě svým usnesením vláda. V zákoně je dále stanoveno v odst. 3, že výjimku lze povolit v případě, kdy jiný veřejný zájem je v zájmu ochrany přírody, nebo tehdy, pokud povolovaná činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území. O této výjimce rozhoduje příslušný orgán ochrany přírody (již ne Ministerstvo životního prostředí). Tato úprava povolování výjimek, kdy jsou výjimky rozděleny do dvou skupin a ke každé je kompetentní jiný orgán, vyvolává mezi autory odborných textů rozpory. Jedni ji považují za zdařilou⁵⁰, jiní za absurdní, protože „zákon nerozlišuje předmět řízení dle odst. 1 a 3 ZOPK, ale jen podmínky, za nichž lze žádosti vyhovět.“⁵¹ Já se přikláním spíše k názoru, že tato právní úprava je rozporná. Úmysl zákonodárce svěřit rozhodování o „malých“ výjimkách místním orgánům ochrany přírody, lze považovat za chvályhodný a jistě i vhodný, nicméně nedostatečně formulované požadavky na záměr mají za následek, že i investoři velkých projektů mohou žádat o udělení výjimky dle

⁵⁰ ŠMÍDOVÁ, Lenka. Výjimky ze základní územní ochrany zvláště chráněných území. *Ochrana přírody*. 2010. č. 3. s. 17

⁵¹ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 114

§ 43 odst. 3 ZOPK, kde podmínky pro udělení nejsou tak přísné. Zvláště pokud orgán ochrany přírody nemůže postoupit řízení Ministerstvu životního prostředí k řízení dle odst. 1.⁵² De lege ferenda by bylo vhodné upravit toto ustanovení a konkretizovat parametry záměrů tak, aby bylo jasně zřejmé, kdo rozhoduje o jakém záměru a zamezilo se obcházení zákona. Dále také dát možnost orgánům ochrany přírody postoupit řízení o povolení výjimku Ministerstvu životního prostředí.

Váhu jednotlivých veřejných zájmů bude posuzovat orgán ochrany přírody ve správním řízení při posuzování povolení výjimky. Přičemž už samotný veřejný zájem je pojmem neurčitým, natož posouzení toho, který z veřejných zájmů převažuje nad ostatním, je složitou právní otázkou. Orgán ochrany přírody tedy musí řešit, jaký záměr lze považovat za tolik zásadní, že „zájem celé nebo podstatné části veřejnosti na jeho realizaci může výrazně převyšovat zájem celé veřejnosti na ochraně přírody. (...) Lze dovodit, že o výrazně převyšující zájem by se mohlo jednat u rozsáhlých záměrů s celorepublikovým či multiregionálním dopadem, tedy u záměrů uskutečňovaných na základě celostátních koncepcí, tj. koncepcí předkládaných a schvalovaných ústředními orgány státní správy, např. v oblasti dopravy, energetiky, zemědělství, nakládání s odpady apod. Konkrétně může jít například o záměry k výstavbě dálničních tahů, rychlostních silnic, významných vodních děl - plavebních cest, železničních tratí ve významných železničních koridorech či rozvodů vysokého napětí.“⁵³

5.1.7 NATURA 2000

Soustava NATURA 2000 nenahrazuje ochranu přírody poskytovanou zákony jednotlivých států EU, ale existuje vedle této národní ochrany a jednotlivá chráněná území se často překrývají. Soustavu NATURA 2000 lze brát za minimální společný základ územní ochrany přírody v rámci celé EU. Dle § 3 odst. 1, písm. r) ZOPK, je Natura 2000 je celistvá evropská soustava území se stanoveným stupněm ochrany, která umožňuje zachovat typy evropských stanovišť a stanoviště evropsky významných druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření ve stavu příznivém z hlediska ochrany nebo popřípadě umožní tento stav obnovit. Na území České republiky je Natura 2000 tvořena vymezenými ptačími oblastmi

⁵² KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 114

⁵³ ŠMÍDOVÁ, Lenka. Výjimky ze základní územní ochrany zvláště chráněných území. *Ochrana přírody*. 2010. č. 3. s. 16

a vyhlášenými evropsky významnými lokalitami. Ty budou po vyhlášení buď požívat smluvní ochranu (dle § 39 ZOPK) nebo budou chráněny jako zvláště chráněná území.⁵⁴

Evropsky významné lokality požívají předběžné ochrany (§ 45b ZOPK), týká se to takových území, která byla zařazena do národního či evropského seznamu (§ 3 odst. 1, písm. q ZOPK). Předběžná ochrana se na tato území vztahuje od okamžiku zařazení na jeden ze seznamů uvedený výše, a končí dnem následujícím po dni jejího vyhlášení za evropsky významnou lokalitu zařazenou do evropského seznamu, nebo po zveřejnění v přehledu evropsky významných lokalit, které nebyly zařazeny do evropského seznamu (§ 45b odst. 2 ZOPK). Trvání této předběžné ochrany není nijak předem stanoveno ani omezeno.⁵⁵ Ustanovení § 45b ZOPK neposkytuje ani demonstrativní výčet toho, jaké činnosti jsou zakázány, uvádí však, co se za poškozování nepovažuje. Za poškozování se nepovažuje řádné hospodaření prováděné v souladu s platnými právními předpisy⁵⁶ a smlouvami uzavřenými dle § 69. Z tohoto zákazu lze udělit výjimku, o které rozhoduje orgán ochrany přírody, učiní tak pouze z naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu. Jak bylo uvedeno výše, evropsky významné lokality se mohou překrývat s již existujícími zvláště chráněnými územími, při udělování výjimky z předběžné ochrany nejsou dotčeny ochranné podmínky zvláště chráněných území. Tudíž musí být žádáno i o udělení výjimky podle § 43 ZOPK.

Konečná ochrana evropsky významných lokalit je uvedena v § 45c ZOPK. Odst. 2 uvádí, že jsou chráněny před poškozováním a ničením. Využívají se pouze tak, aby nedošlo k jejich závažnému nebo nevratnému poškození nebo ke zničení a aby nebyla narušena jejich celistvost. Zásahy, které by mohly vést k negativním dopadům na území, si musí ten, kdo je chce provést, opatřit souhlas orgánu ochrany přírody. Ochrana dle tohoto ustanovení se však na tato území vztahuje pouze v případě, že dotčené území již nepožívá ochrany dle jiného ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny (tzn. nejde například o zvláště chráněné území, významný krajinný prvek či přírodní park).

Další možností ochrany evropsky významné lokality je ochrana smluvní (§ 39 ZOPK). Tento způsob ochrany je zákonem preferován, což je patrné z dikce první věty odst. 1, která říká, že ochrana evropsky významných lokalit je zajišťována přednostně v součinnosti s vlastníky pozemků. Toto ustanovení umožňuje prohlásit území za chráněné na základě písemné smlouvy uzavřené mezi vlastníkem dotčeného pozemku a příslušným orgánem

⁵⁴ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 360

⁵⁵ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 116

⁵⁶ například hospodaření dle lesního zákona, vodního zákona či zákona o myslivosti

ochrany přírody.⁵⁷ Je stanoveno, že náležitosti smlouvy upraví Ministerstvo životního prostředí prováděcím předpisem.⁵⁸ Takto lze ochranu zajistit jen na území, které již není zvláště chráněno podle ZOPK. Smluvní ochrana je na základě smlouvy vázána k pozemku formou věcného břemene.

Druhou složkou soustavy NATURA 2000 jsou ptačí oblasti. Ty upravuje ZOPK v § 45e, který říká, že ptačí oblasti stanoví vláda nařízením, jedná se o území nejvhodnější pro ochranu z hlediska výskytu, stavu a početnosti populací těch druhů ptáků vyskytujících se na území České republiky. „Ptačí oblasti představují samostatný typ územní ochrany stojících mimo kategorie zvláště chráněných území podle části třetí ZOPK.“⁵⁹ V nařízení vláda stanoví, ke kterým činnostem je potřeba souhlasu orgánu přírody, při tom zohlední hospodářské požadavky daného území, požadavky na rekreaci, sport a rozvojové záměry dotčených obcí a krajů. Odstavec 4 tohoto ustanovení dovoluje o způsobu hospodaření v ptačích oblastech s vlastníkem nebo nájemcem pozemku uzavřít smlouvu. Uzavření této smlouvy zbavuje vlastníka pozemku povinnosti získat souhlas orgánu ochrany přírody k činnostem prováděným v rámci takto dohodnutého způsobu hospodaření. Jedná se tedy o veřejnoprávní smlouvu.⁶⁰ Smlouva o způsobu hospodaření má pro vlastníka i další benefit ve formě finanční náhrady, která je administrativně snadněji dostupná než náhrada za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření dle § 58 ZOPK, navíc má na tuto nárok jen vlastník určitého typu pozemku (tedy vlastník zemědělské půdy, lesního pozemku, rybníka s chovem ryb nebo vodní drůbeže) na rozdíl od náhrady na základě smlouvy.⁶¹

Povolení, souhlas, kladné stanovisko nebo výjimku ze zákazu podle tohoto zákona pro evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast může udělit orgán ochrany přírody pouze v případě, že bude vyloučeno závažné nebo nevratné poškození předmětu ochrany. Dále je možno výjimku udělit, pokud nedojde k soustavnému nebo dlouhodobému vyrušování druhů.

⁵⁷ „Diskutabilní je i otázka obecné závaznosti smluvní ochrany. Ustanovení § 39 hovoří v případě evropsky významných lokalit o uzavření smlouvy namísto vyhlášení zvláště chráněného území. Samotný institut smlouvy namísto vyhlášení je přinejmenším zvláštní, když uvážíme, že smlouva a podmínky v ní stanovené by měly mít právní účinky i ve vztahu ke třetím osobám.(...) Závaznost pro třetí osoby se zákonodárce pokusil vyřešit alespoň pro právní nástupce vlastníka. Zákon totiž stanoví, že ochrana zřízená smlouvou je vázána k pozemku formou věcného břemene. Spíše než řešení vyvolává toto ustanovení další otázku, která souvisí s právním charakterem smlouvy. Z díkce zákona totiž nelze jednoznačně určit, zda se jedná o smlouvu veřejnoprávní či soukromoprávní.“ KOMÍNKOVÁ, Pavlína. Problémy smluvního zajištění ochrany přírody a krajiny. *Ochrana přírody*. 2009. č. 1. s. 10

⁵⁸ V praxi je však toto řešení komplikované. „Už jen samotná formulace zmocňovacího ustanovení k vydání vyhlášky vyvolává pochybnosti: když uvážíme, že zákon vlastně náležitosti obsahu stanoví sám, není tedy důvod vydávat vyhlášku, která nemůže stanovit nic nad rámec zákona, nebo ho dokonce výslovně doplňovat. Náležitosti, které zákon stanoví, jsou podstatnými náležitostmi smlouvy a postačí k tomu, aby byla smlouva platná.“ KOMÍNKOVÁ, Pavlína. Problémy smluvního zajištění ochrany přírody a krajiny. *Ochrana přírody*. 2009. č. 1. s. 11

⁵⁹ KUSÁK, Martin. Omezení vlastnického práva z důvodů ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. *České právo životního prostředí*. 2005. č. 15. s. 29

⁶⁰ KNOTEK, Jaroslav. K vybraným otázkám u ptačích oblastí. *České právo životního prostředí*. 2006. č. 17. s. 33

⁶¹ KNOTEK, Jaroslav. K vybraným otázkám u ptačích oblastí. *České právo životního prostředí*. 2006. č. 17. s. 35

Toto je upraveno v § 45g ZOPK. § 45h ZOPK doplňuje, že veškeré koncepce nebo záměry, které mohou samostatně nebo ve spojení s jinými významně ovlivnit příznivý stav předmětu ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti, podléhají hodnocení jejich důsledků na toto území.

5.1.8 Omezení a zákaz činnosti

Důležitý nástroj k ochraně životního prostředí je upraven v § 66 ZOPK. Říká, že orgán ochrany přírody je oprávněn stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, popřípadě takovou činnost zakázat. Rozhodujícím kritériem, jak vyplývá z judikatury Nejvyššího správního soudu, „je hrozba nežádoucích změn chráněných částí přírody v důsledku realizované činnosti bez ohledu na to, zda tuto hrozbu představuje činnost zakázaná, povolená či dokonce nařízená jiným orgánem než orgánem ochrany přírody.“⁶² „Toto ustanovení obsahuje jeden z nejsilnějších nástrojů ochrany přírody a krajiny. Umožňuje orgánu ochrany přírody předcházet vzniku poškození přírodního prostředí či minimalizovat škodlivé vlivy na přírodu a její části, a to jak při obecně, tak při zvláštní ochraně.“⁶³

5.1.9 Opatření ke zlepšování přírodního prostředí

§ 68 ZOPK upravuje povinnosti vlastníků za účelem zachování druhového bohatství přírody a udržení systému ekologické stability, ukládá jim povinnost podle jejich možností zlepšovat stav dochovaného přírodního a krajinného prostředí. K provádění péče o pozemky lze mezi vlastníkem a orgánem ochrany přírody uzavřít dohodu. Takto je možno upravit způsob hospodaření i ve zvláště chráněných územích a ptačích oblastech. Ve smlouvě jsou uvedena konkrétní opatření vyplývající z plánu péče o určité zvláště chráněné území, zejména jejich rozsah, specifikace a termín provádění. Může být dohodnuto i zdržení se vybraných činností či jiná úprava hospodaření ve prospěch ochrany životního prostředí.⁶⁴

Odst. 3 § 68 ZOPK opravňuje orgán ochrany přírody k provedení zásahu ke zlepšení přírodního a krajinného prostředí, pokud tak neučiní sám vlastník po výzvě orgánu ochrany přírody a krajiny. K ustanovení § 68 ZOPK se vyjadřoval i Ústavní soud, který mimo jiné uvedl, že „z odst. 3 sice nelze dovodit, jakou podobu mohou zásahy na zlepšení přírodního prostředí mít, nicméně v tom nelze shledávat protiústavnost. Tato premisa plyne totiž

⁶² rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. října 2008, sp. zn. 9 As 8/2008-80

⁶³ MIKO, L., BOROVIČKOVÁ, H. a kol. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. 2 vydání. Praha: C. H. Beck, s. 269

⁶⁴ PEŠOUT, Pavel, ŠMÍDOVÁ, Lenka. Veřejnoprávní dohody s vlastníky skutečností. *Ochrana přírody*. 2012. č. 5. s. 15

z povahy věci, je nezbytná pro dosažení sledovaného legitimního cíle zachování druhového bohatství přírody a udržení systému ekologické stability.⁶⁵ Toto ÚS ve svém nálezu dále rozvedl, když řekl, že z podstaty věci nelze do zákona vypočíst všechna potenciální opatření za účelem zachování druhového bohatství přírody a udržení systému ekologické stability, a své tvrzení mimo jiné opírá o užívání tzv. neurčitých pojmů, které vždy dotváří až aplikační praxe správních orgánů, aniž by v tomto pojetí byla shledávána jakákoliv protiústavnost. Navrhovatel ústavní stížnosti spatřoval protiústavnost tohoto ustanovení v tom v nesouladu s principem právní jistoty a principem předvídatelnosti důsledků právních předpisů. Osobně se v tomto případě přiklání k názoru Ústavního soudu, neurčité právní pojmy jsou součástí práva, je nemožné přesně definovat veškeré pojmy či zásahy, které jsou možné. Neurčitost ovšem automaticky nezakládá protiústavnost, v pochybách se uplatní ústavně konformní výklad předmětného ustanovení. De lege ferenda by ovšem možná bylo vhodné doplnit problematiku ustanovení ZOPK například o demonstrativní výčet možných zásahů ke zlepšení přírodního prostředí, jež by dalo vlastníkům aspoň rámcové povědomí o tom, co je od nich vyžadováno.

Odst. 4 uvedeného ustanovení pak uvádí, že je vlastník pozemku povinen strpět takovéto zásahy a umožnit osobám, které je zajišťují, vstup na pozemky. O době a rozsahu zásahu však musí orgán ochrany přírody vlastníka předem včas vyrozumět. Toto vyrozumění má povahu individuálního správního aktu, tudíž zde existuje možnost vlastníka se proti těmto zásahům odvolat.⁶⁶

Za provádění péče o pozemky je možno poskytnout finanční příspěvek (§ 69 ZOPK), za předpokladu, že se vlastníci buď zdrží určité činnosti nebo provedou dohodnuté práce v zájmu zlepšení přírodního prostředí. Dohoda o poskytnutí finančního příspěvku je též veřejnoprávní smlouvou, s vlastníky ji může uzavřít orgán ochrany přírody nebo obec. Dle prováděcího předpisu⁶⁷ lze finanční příspěvek poskytnout na úhradu účetně či jinak prokázané újmy na pozemcích, jež jsou zemědělsky či lesnicky obhospodařované. Příspěvek lze dále poskytnout i na úhradu věcných, materiálových a osobních výdajů spojených s výkonem prací v zájmu ochrany přírody. V dohodě o příspěvku musí být konkrétně stanoveny věcné a časové podmínky zajišťující zájmy ochrany přírody, které je povinen vlastník dodržet, aby mu byl příspěvek vyplacen. Takovouto smlouvu je možno uzavřít až na pět let.

⁶⁵ náleží Ústavního soudu zde dne 8. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 8/08-1

⁶⁶ náleží Ústavního soudu zde dne 8. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 8/08-1

⁶⁷ § 19 vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

5.1.10 Náhrada za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření

Zákon o ochraně přírody a krajiny upravuje nárok na náhradu za omezení vlastnického práva, která vyplývají z části třetí až páté tohoto zákona, v § 58. Vlastník má nárok na náhradu plynoucí nejen ze zákonných omezení, nýbrž i z omezení vyplývajících z rozhodnutí, závazného stanoviska nebo souhlasu vydaného podle ZOPK. Nárok na finanční náhradu však náleží jen určité skupině vlastníků, konkrétně se vztahuje na vlastníky zemědělské půdy, lesního pozemku nebo rybníka s chovem ryb nebo vodní drůbeže. Smyslem omezení náhrady na tyto vlastníky je zřejmě fakt, že právě na těchto pozemcích může v důsledku omezení hospodářských a produkčních aktivit plynoucích ze ZOPK vznikat újma vyčíslitelná v penězích.⁶⁸

Náhradu lze poskytnout jak vlastníkovi, tak nájemci pozemku, přičemž platí, že požádají-li o náhradu oba, není možné poskytnout ji oběma současně, náhrada se poskytne pouze vlastníkovi. Po přijetí novely ZOPK, která zavedla náhradu újmy, byl spor o to, zda nárok je soukromoprávní či veřejnoprávní povahy. Z ustálené judikatury vyplývá, že se jedná o nárok soukromoprávní.⁶⁹ Ustanovení § 58 činí v praxi problémy, jedním z nich je i otázka, zda se nárok na náhradu vztahuje i na státní instituce (k hlavním žadatelům, a následným žalobcům, o náhradu patří státní podnik Lesy ČR)⁷⁰. Průlomovým v této otázce se stal rozsudek Nejvyššího soudu, který judikoval, že státní instituce mají právní nárok na náhradu za ztížení lesního hospodaření daného důvody ochrany přírody, v odůvodnění uvedl, „že přes jistou atypičnost situace, kdy se správce státního majetku domáhá náhrady vůči státu, nejde o téhož nositele práva a povinnosti, neboť stát je sice vlastníkem lesů, avšak jím zřízený státní podnik je odlišným a samostatným subjektem, který podle zákona vystupuje v pozici vlastníka svěřeného státního majetku, a je tedy v rámci této své činnosti oprávněn a zároveň povinen vykonávat práva vlastníka, a to proti kterémukoliv subjektu, tj. i vůči státu.“⁷¹

Náhrada újmy se neposkytne za omezení vyplývající z opatření uložených v důsledku nesplnění povinností stanovených tímto zákonem nebo jeho prováděcími předpisy. Vlastníci jsou povinni pečovat o pozemky takovým způsobem, aby nedocházelo k ohrožení předmětu

⁶⁸ KUSÁK, Martin. Omezení vlastnického práva z důvodů ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. *České právo životního prostředí*. 2005. č. 15. s. 58

⁶⁹ rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. června 2008, 8 As 7/2007-64

⁷⁰ PEŠOUT, Pavel, HŮLKOVÁ, Jana. Současný stav vyplácení újmy za ztížení hospodaření. *Ochrana přírody*. 2011. č. 5. s. 15

⁷¹ rozsudek Nejvyššího soudu zde dne 28. srpna 2013, sp. zn. 25 Cdo 3837/2011

ochrany, při nedodržení této povinnosti jim může orgán ochrany přírody uložit nápravná opatření dle § 86 ZOPK či omezit nebo zakázat činnost dle § 66 ZOPK.⁷²

5.1.11 Zákonné předkupní právo

Omezením vlastnického práva je i zákonné předkupní právo státu, které je zakotveno v § 61 ZOPK. Jedná se o omezení práva s věcí nakládat (na rozdíl od výše zmíněných omezení práva věc užívat). Stát má dle zákon předkupní právo k nezastavěným pozemkům ležícím mimo sídelní útvary na území národních parků, národních přírodních rezervací, národních přírodních památek. Dále též na pozemky souvisejících s jeskyněmi. Vlastníci těchto pozemků jsou povinni v případě jejich zamýšleného prodeje přednostně nabídnout tyto pozemky ke koupi orgánu ochrany přírody.

„Samotná existence předkupního práva nijak neomezuje vlastníka v hospodaření na pozemku, ovšem snižuje jeho reálnou ekonomickou hodnotu. Zásadním způsobem pak omezuje právo vlastníka s věcí disponovat, což je podstatná součást oprávnění vlastníka.“⁷³

5.2 Ochrana zemědělského půdního fondu

Půda plní ekologické i ekonomické funkce. Z ekologických funkcí je to například retence vody a zajišťování jejího koloběhu v přírodě, zachycování sluneční energie, ukládání uhlíku z ovzduší, je rezervoárem surovin a minerálů, podmiňuje růst rostlin, existenci půdních organismů a mnoha druhů živočichů včetně člověka. Ekologická funkce je zvýrazněna tím, že na půdu je vázána většina ostatních složek životního prostředí jako voda, lesy, rostlinstvo, živočišstvo, půda je také součástí přírody a krajiny.⁷⁴ „V určité formě a intenzitě podléhá ochraně veškerá půda. Hlavní pozornost se však soustřeďuje na ekologicky nejvýznamnější druhy půdy, kterými jsou půda zemědělská a lesní.“⁷⁵

Stěžejním v této oblasti je zákon o ochraně zemědělského půdního fondu⁷⁶ (dále jen „ZZPF“). Ten v § 1 uvádí, které pozemky tvoří zemědělský půdní fond, fond tvoří orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, louky, pastviny; dále neobdělávaná půda, též rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže a nezemědělská půda potřebná k zajišťování zemědělské výroby, jako polní cesty, pozemky se zařízením důležitým pro polní závlahy,

⁷² MIKO, Ladislav, BOROVIČKOVÁ, Hana a kol. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 258

⁷³ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s.136

⁷⁴ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 281

⁷⁵ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 281

⁷⁶ zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů

závlahové vodní nádrže, odvodňovací příkopy, hráze sloužící k ochraně před zamokřením nebo zátopou, ochranné terasy proti erozi a podobně. Pokud vzniknou pochybnosti, zda půda patří do zemědělského půdního fondu, rozhodne orgán ochrany zemědělského půdního fondu.

Vlastníci pozemků zařazených do zemědělského půdního fondu jsou zákon omezeni ve vlastnickém právu. Hospodařit na těchto pozemcích smějí tak, aby neznečišťovali půdu a tím potravní řetězec a zdroje pitné vody škodlivými látkami⁷⁷ ohrožujícími zdraví nebo život lidí a existenci živých organismů, nepoškozovali okolní pozemky a příznivé fyzikální, biologické a chemické vlastnosti půdy (§ 3 odst. 1 ZZPF). Zákon však neukládá povinnost hospodařit na pozemcích zařazených do zemědělského půdního fondu.⁷⁸ Za účelem ochrany půdního fondu jsou vlastníci povinni umožnit orgánům ochrany zemědělského půdního fondu vstup na pozemky, který provádí dozorovou a kontrolní činnost (§ 3 odst. 2 ZZPF). Dle odst. 3 zmíněného ustanovení mají tyto orgány pravomoc uložit odstranění zjištěných závad, popřípadě rozhodnout, že pozemek kontaminovaný škodlivými látkami ohrožujícími zdraví nebo život lidí nesmí být používán pro výrobu zemědělských výrobků vstupujících do potravního řetězce. Takováto opatření však musejí být s vlastníky těchto pozemků předem projednána. Pro provedení uložených opatření má vlastník možnost požádat Státní fond životního prostředí České republiky o poskytnutí příspěvku na zmírnění ekonomických důsledků vyplývajících z uložených opatření, jde-li o odstranění jím nezaviněných závad (§ 3 odst. 5 ZZPF). Na tento příspěvek však nemá vlastník právní nárok.⁷⁹ „Újma, která mu rozhodnutím orgánu ochrany zemědělského půdního fondu vzniká, nepředstavuje zvláštní oběť, kterou je vlastník pozemku povinen strpět, neboť vznik újmy je důsledkem toho, že sám vlastník neplnil své povinnosti a nepřijal taková opatření, aby zamezil vzniku závadného stavu na půdě.“⁸⁰

ZZPF je též regulována změna kultur zemědělské a nezemědělské půdy (§ 2 ZZPF). Ten říká, že na návrh vlastníka pozemku může být provedena přeměna nezemědělské půdy na zemědělskou a to na základě rozhodnutí vydaného v řízení o využití území. Toto ustanovení dále uvádí, že změnu louky nebo pastviny na ornou půdu lze uskutečnit pouze na základě souhlasu orgánu ochrany zemědělského půdního fondu. Stejný orgán je též oprávněn z důvodu ochrany životního prostředí uložit vlastníku či nájemci zemědělské půdy změnu

⁷⁷ Maximální přípustný obsah škodlivých látek v půdě je uveden ve vyhlášce č. 13/1994 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu.

⁷⁸ KUSÁK, Martin. Omezení vlastnického práva z důvodů ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. *České právo životního prostředí*. 2005. č. 15. s. 40

⁷⁹ KUSÁK, Martin. Omezení vlastnického práva z důvodů ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. *České právo životního prostředí*. 2005. č. 15. s. 40

⁸⁰ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 82

kultury. Pokud bylo vydáno rozhodnutí o změně kultury, má vlastník nárok na náhradu vzniklých nákladů a ztrát, které z takové změny plynou.

Dalším omezením vlastnického práva je též zásada, že pozemky zařazené do zemědělského půdního fondu lze využívat pouze k zemědělským účelům. Aby mohly být pozemky využívány pro jiné účely, musí být požádáno o souhlas orgánu ochrany zemědělského půdního fondu s vynětím půdy ze zemědělského půdního fondu. Smyslem udílení souhlasu není dosažení absolutního zákazu pro použití zemědělské půdy k jiným než zemědělským účelům, jelikož i zemědělská půda je rezervoárem pozemků pro výstavbu.⁸¹ Odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu je upraveno v § 9 ZZPF, který také upravuje případy, kdy k odnětí není nutný souhlas orgánu ochrany zemědělského půdního fondu. To jsou například případy, kdy má být ze zemědělského půdního fondu odňata půda v zahrádkových osadách, na pozemcích občanské vybavenosti nebo půda na pozemcích, které jsou nezastavěnou plochou zastavěných stavebních pozemků. Půdu lze odejmout ze zemědělského půdního fondu trvale nebo dočasně. Dočasně lze půdu odejmout jen v případě, že po ukončení účelu jejího odnětí bude dotčená plocha rekultivována podle schváleného plánu rekultivace tak, aby mohla být vrácena do zemědělského půdního fondu (§ 9 odst. 3 ZZPF).

§ 11 odst. 1 ZZPF stanoví povinnost zaplacení odvodu za odnětí tomu, v jehož zájmu byl vydán souhlas k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu. Neplatí to však jednotně pro veškerou půdu, povinnost odvodu se váže k zemědělské půdě nebo půdě dočasně neobdělávané, která je odnímána trvale pro účely, kterými bude provedena nevratná změna znemožňující zemědělské využití zemědělského půdního fondu. Takovými změnami je myšleno umístění stavby pevně spojené s pozemkem, důlního či těžebního díla, nebo provedení terénní úpravy, která vyžaduje skrývku půdy na dotčených pozemcích. Odvod se platí též, je-li půda odnímána dočasně.

Výše odvodů je odvislá od třídy ochrany, do které daná půda spadá. Tyto třídy jsou stanoveny v příloze k ZZPF. Ten uvádí pět tříd ochrany dle úrodnosti půdy. Do první třídy je zařazena půda nejcennější, kterou lze odejmout pouze výjimečně a to převážně na záměry související s obnovou ekologické stability krajiny.⁸²

⁸¹ DROBNÍK, Jaroslav. Potřeba a perspektivy právní ochrany zemědělského půdního fondu. *České právo životního prostředí*. 2002. č. 4. s. 29

⁸² metodický pokyn Ministerstva životního prostředí OOLP/1067/96, k odnímání půdy ze zemědělského půdního fondu podle zákona ČNR č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění zákona ČNR č. 10/1993 Sb.

5.3 Ochrana vod

Voda je jednou ze základních složek životního prostředí, představuje základní životní podmínku existence všech živých organismů.⁸³ Ochranou vod se zabývá vodní zákon (dále jen „VZ“)⁸⁴, jehož účelem je ochrana povrchových a podzemních vod, vytváření podmínek pro snižování nepříznivých účinků povodní a sucha a zajištění bezpečnosti vodních děl (§ 1 odst. 1 VZ). Jedním z nejdůležitějších nástrojů je územní ochrana, která se dělí na obecnou a zvláštní a která se stanovuje meze výkonu vlastnického práva a ukládá jeho omezení.⁸⁵

5.3.1 Nakládání s vodami

Základní povinnosti (§ 5 VZ) se vztahují na každého, kdo nakládá s vodami, ať již povrchovými či podzemními. Musí dbát o jejich ochranu a zabezpečovat jejich hospodárné a účelné užívání, a také aby nedocházelo k znehodnocování jejich energetického potenciálu. Odst. 3 § 5 VZ upravuje nakládání s vodami v případě staveb, uvádí, že je třeba při provádění staveb zabezpečit zásobováním vodou a odváděním, čištěním, popřípadě jiným zneškodňováním odpadních vod z nich a zajistit vsakování nebo zadržování a odvádění povrchových vod vzniklých dopadem atmosférických srážek na tyto stavby. Přičemž bez splnění těchto podmínek nemůže být stavba povolena.

Co se týče nakládání s povrchovými vodami, tyto může každý bez povolení vodoprávního úřadu na vlastní nebezpečí odebírat nebo s nimi jinak nakládat pro vlastní potřebu, není-li k tomu třeba zvláštního technického zařízení. Při nakládání se však nesmí ohrožovat jakost nebo zdravotní nezávadnost vod, narušovat přírodní prostředí, zhoršovat odtokové poměry, poškozovat břehy, vodní díla a zařízení, zařízení pro chov ryb a porušovat práva a právem chráněné zájmy jiných (§ 6 odst. 3 VZ). Toto obecné nakládání může vodoprávní úřad omezit či zakázat, vyžaduje-li to veřejný zájem či bezpečnost osob.

K užívání povrchových vod k plavbě rovněž není nutný souhlas vodoprávního úřadu. Omezení plavby se týká povrchových vod v ochranných pásmech vodních zdrojů I. stupně a na nádržích určených pro chov ryb, kde je zakázána plavba plavidel se spalovacími motory (§ 7 odst. 5 VZ).

Vodní zákon dále uvádí, k jakým činnostem je nutné povolení, souhlas či vyjádření vodoprávního úřadu, respektive k jakým činnostem se toto nevyžaduje. Z důvodu omezeného rozsahu této práce se problematice povolování nebudu věnovat podrobněji.

⁸³ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 262

⁸⁴ zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s 83

5.3.2 Ochrana vodních poměrů, vodní díla

Vlastníci pozemků jsou povinni o ně pečovat takovým způsobem, aby nedocházelo ke zhoršování vodních poměrů. Zejména jsou povinni za těchto podmínek zajistit, aby nedocházelo ke zhoršování odtokových poměrů, odnosu půdy erozní činností vody a dbát o zlepšování retenční schopnosti krajiny (§ 27 VZ). § 3 VZ stanoví, že povrchové a podzemní vody nejsou předmětem vlastnictví a nejsou součástí ani příslušenstvím pozemku.

Chráněné oblasti přirozené akumulace vod jsou území, jejichž přírodní podmínky umožňují významnou přirozenou akumulaci vod, vyhláší je vláda nařízením. Zahrnují významnou část území České republiky, zejména v příhraničních horských oblastech.⁸⁶ V těchto oblastech jsou zákonem stanoveny zákazy uvedené v § 28 VZ, jedná se především o zákaz činností, které by mohly vést ke snížení retenčních schopností území či ovlivňovat odtokové poměry. Je to například zákaz zmenšování rozsahu lesních pozemků, těžba rašeliny nebo ukládání radioaktivního odpadu.

Omezení výkonu vlastnického práva uvádí také § 28a VZ, který uvádí, že měnit dosavadní využití, umisťovat stavby a provádět další činnosti v územích vhodných pro akumulaci povrchových vod lze pouze v případě, že neznemožní nebo podstatně neztíží jejich budoucí využití pro daný účel.

K ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou, stanoví vodoprávní úřad ochranná pásma, tato se vyhláší opatřením obecné povahy (§ 30 VZ). Do ochranného pásma I. stupně je zakázán vstup a vjezd (existují výjimky pro vlastníky vodních děl a oprávněné osoby). V ochranném pásmu I. a II. stupně je zakázáno provádět činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje, jejichž rozsah je vymezen v opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma. Odstavec 10 § 30 VZ uvádí další omezení, vodoprávní úřad stanoví, které činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje nelze v tomto pásmu provádět, popřípadě způsob a dobu omezení užívání pozemků a staveb v tomto pásmu ležících. Za prokázaná omezení vlastníků pozemků a staveb v ochranných pásmech náleží náhrada, tu poskytují v případě vodárenských nádrží vlastníci vodních děl umožňujících v nich vzdouvání vody, v ostatních případech oprávnění k odběru vody z vodního zdroje (§ 30 odst. 11 VZ).

⁸⁶ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 274

Ochranné pásmo se zřizuje nejen kolem vodních zdrojů, ale také kolem vodních děl za účelem jeho ochrany, jak je uvedeno v § 58 odst. 3 VZ. Vodní díla jsou stavby, které slouží ke vzdouvání a zadržování vod, umělému usměrňování odtokového režimu povrchových vod, k ochraně a užívání vod, k nakládání s vodami, ochraně před škodlivými účinky vod, k úpravě vodních poměrů nebo k jiným účelům. Jsou to například přehrady, hráze, kanalizační stoky, stavby na ochranu před povodněmi či studny. Ochranné pásmo vodního díla se rovněž stanovuje ve formě opatření obecné povahy a stanoví se v něm rozsah zákazů a omezení týkajících se umístování staveb nebo provádění některých činností. Vlastníci pozemků a staveb v ochranném pásmu mají vůči vlastníkovi vodního díla nárok na náhradu majetkové újmy, která jim uvedeným zákazem nebo omezením vznikne.

Zranitelné oblasti (§ 33 VZ)⁸⁷ stanoví vláda nařízením, jedná se o kvalitativní ochranu vod a zajišťuje se prostřednictvím ochrany půdy. Za tímto účelem stanoví vláda akční program, kde je upraveno používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření. Tyto povinnosti jsou závazné pouze pro uživatele pozemků, kteří jsou podnikateli v zemědělství, nemusí být současně i vlastníky pozemků.⁸⁸

Vlastníci pozemků, na nichž se nachází koryta vodních toků jsou při výkonu vlastnického práva omezováni § 50 VZ, který stanoví řadu restrikcí. Jsou například povinni udržovat břehy koryta vodního toku ve stavu potřebném k zajištění neškodného odtoku vody, odstraňovat překážky a cizorodé předměty ve vodním toku, strpět na svém pozemku vodní díla umístěná v korytě vodního toku, vybudovaná před účinností vodního zákona, strpět na svém pozemku bez náhrady umístění zařízení ke sledování stavu povrchových a podzemních vod a ekologických funkcí vodního toku či strpět na svém pozemku přirozené koryto vodního toku a podobně. Dle § 46 VZ je zakázáno měnit směr vodního koryta, těžit v nich zeminu, písek či nerosty. Pokud vodní tok změní své přirozené koryto v důsledku povodně a vytvoří-li se tak koryto nové, může vlastník pozemku žádat vodoprávní úřad o povolení na své náklady vrátit vodní tok do původního koryta (§ 45 VZ). Neobnoví-li se původní stav, stát vykoupí pozemek původního nebo nového koryta vodního toku, jestliže mu tento pozemek vlastník dotčeného pozemku nabídne. Některé povinnosti uvedené v § 50 VZ se vztahují i na vlastníky pozemků sousedících s koryty vodních toků (§ 51 VZ).

⁸⁷ Zranitelné oblasti jsou území, kde se vyskytují

a) povrchové nebo podzemní vody, zejména využívané nebo určené jako zdroje pitné vody, v nichž koncentrace dusičnanů přesahuje hodnotu 50 mg/l nebo mohou této hodnoty dosáhnout, nebo

b) povrchové vody, u nichž v důsledku vysoké koncentrace dusičnanů ze zemědělských zdrojů dochází nebo může dojít k nežádoucímu zhoršení jakosti vody.

⁸⁸ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 89

§ 52 VZ zakotvuje povinnosti vlastníků staveb a zařízení v korytech vodních toků nebo sousedících s nimi. Ti jsou povinni odstraňovat předměty zachycené či ulpělé na těchto stavbách a zařízeních. Dále jsou povinni ve veřejném zájmu dbát o jejich statickou bezpečnost a celkovou údržbu, aby neohrožovaly plynulý odtok povrchových vod, a zabezpečit je proti škodám působeným vodou a odchodem ledu. Pokud v důsledku zanedbání péče dojde k omezení průtoku vodního toku je vlastník povinen na svůj náklad obnovit plynulý tok vody. Pokud tak neučiní, provede nápravu vodoprávní úřad na náklady vlastníka.

5.3.3 Ochrana před povodněmi

Za účelem ochrany před povodněmi, jež je veřejným zájmem⁸⁹, jsou vlastníkům určitých pozemků ukládána omezení vlastnického práva. Předně má dle § 63 VZ každý povinnost umožnit vstup či vjezd na pozemky těm, kteří řídí, koordinují a provádějí zabezpečovací a záchranné práce. Stanovení záplavových území je jedním z nástrojů ochrany před povodněmi, dle § 66 VZ jsou to administrativně určená území, která mohou být při výskytu přirozené povodně zaplavena vodou. Stanovuje je vodoprávní úřad na návrh správce vodního toku formou opatření obecné povahy.⁹⁰

Omezení v záplavových oblastech vyjmenovává vodní zákon v § 67. V první řadě je v aktivních zónách záplavových oblastí zakázáno umisťovat stavby, výjimku tvoří vodní díla, která regulují tok vody a poskytují ochranu před povodněmi, stavby pro jímání a odvádění vody, dále nezbytných staveb dopravní či technické infrastruktury nebo konstrukce chmelnic. Další omezení tvoří zákaz těžby nerostů, provádění terénních úprav zhoršující odtok povrchových vod, skladování odplavitelného materiálu, zřizování oplocení a jiných podobných překážek. V těchto oblastech je též zakázáno zřizování kempů, táborů a jiných dočasných ubytovacích zařízení. Uvedená omezení jsou platná pouze pro aktivní zóny záplavových území, pro ostatní části může omezující opatření stanovit vodoprávní úřad opatřením obecné povahy.

Dalším nástrojem ochrany před povodněmi uvedeným ve vodním zákoně je stanovení území určených k řízeným rozlivům povodní v § 68 VZ. Tato území nejsou zvláště vymezována, zákon pouze uvádí, že se jedná o území určená k řízeným rozlivům povodní, kterými jsou pozemky nezbytné pro vzdouvání, popřípadě akumulaci povrchových vod veřejně prospěšnými stavbami na ochranu před povodněmi, k nimž bylo omezeno vlastnické

⁸⁹ rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. května 2009, sp. zn. 8 As 5/2008-93

⁹⁰ Ke stanovení záplavových území je oprávněn pouze vodoprávní úřad. Jestliže obec v územním plánu stanoví záplavová území a omezení v něm bez předchozího vymezení takového území vodoprávním úřadem, jedná mimo oblast své působnosti. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. srpna 2012, sp. zn. 1 Ao 1/2010-247

právo dohodou nebo postupem podle § 55a. Jak již bylo uvedeno v kapitole o vyvlastnění, vodní zákon zakotvuje možnost vyvlastnění pozemků a staveb potřebných pro uskutečnění veřejně prospěšných staveb na ochranu před povodněmi (§ 55a VZ). Odst. 2 § 68 VZ upravuje nárok na náhradu škody, která vznikla řízeným rozlivem povodní na půdě, polních plodinách, lesních porostech a stavbách. Tuto poskytuje stát zastoupený Ministerstvem zemědělství.

5.4 Ochrana lesa

Stěžejním zákonem právní ochrany lesa je lesní zákon (dále jen „LZ“).⁹¹ Ten hned v úvodních ustanoveních definuje les, tím se myslí lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa.⁹² Les patří k nejvýznamnějším ekosystémům České republiky, příznivě působí na klimatické a vodní poměry, produkují kyslík, zachycují prach, chrání půdu před větrnou a vodní erozí a tlumí hluk.⁹³ Všechny lesy jsou zároveň významným krajinným prvkem, tudíž spadají zároveň pod ochranu zákona o ochraně přírody a krajiny.

Zákon rozlišuje tři kategorie lesů, na jejichž území se omezení vlastnického práva liší. § 6 LZ rozlišuje lesy ochranné, lesy zvláštního určení a lesy hospodářské. Ochranným lesem se dle § 7 LZ myslí lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích (jako jsou prudké svahy či rašeliniště), vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace chránící níže položené lesy a lesy na exponovaných hřebenech, a konečně lesy v klečovém lesním vegetačním stupni.

Lesy zvláštního určení vymezuje § 8 LZ, jsou to lesy, které nejsou lesy ochrannými a nacházejí se v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů I. stupně, v ochranných pásmech zdrojů přírodních léčivých a stolních minerálních vod, a do této kategorie spadají i lesy na území národních parků a národních přírodních rezervací. Odst. 2 dále stanoví, že této kategorie lze dále zařadit lesy, u kterých veřejný zájem na zlepšení a ochraně životního prostředí nebo jiný oprávněný zájem na plnění mimoprodukčních funkcí lesa je nadřazen funkcím produkčním⁹⁴. Sem se řadí například lesy v prvních zónách chráněných krajinných

⁹¹ zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁹² Pozemky určené k plnění funkcí lesa jsou definovány v § 3 LZ, jsou jimi pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m, a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů (to jsou tzv. lesní pozemky). A dále pak zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace (hole), s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací, a lesní pastviny a políčka pro zvěř, nejsou-li součástí zemědělského půdního fondu a jestliže s lesem souvisejí nebo slouží lesnímu hospodářství (tyto tvoří tzv. jiné pozemky).

⁹³ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 304

⁹⁴ produkční funkcí lesa je jeho hospodářská funkce, především sem spadá tvorba dřevní hmoty

oblastí a lesy v přírodních rezervacích a přírodních památkách nebo příměstské a další lesy se zvýšenou rekreační funkcí.

Poslední kategorií lesa jsou lesy hospodářské (§ 9 LZ), kterou jsou definovány negativně jako lesy, které nejsou zařazeny v kategorii lesů ochranných nebo lesů zvláštního určení.

5.4.1 Obecné užívání lesů

Každý si musí počínat tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškozování lesů. Každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. § 20 LZ stanovuje omezení, která se vztahují na každého, kdo se nachází na území lesa. V lesích je například zakázáno provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt, budovat chodníky, stavět oplocení a jiné objekty, těžit stromy a keře nebo je poškozovat, jezdit a stát s motorovými vozidly či kouřit, rozdělovat nebo udržovat otevřené ohně a tábořit mimo vyhrazená místa. Tato omezení se ovšem neuplatní při hospodaření v lese. Ze zákazů uvedených v § 20 může vlastník lesa udělit výjimku.

V hlavě třetí zákona, upravující obecné užívání lesů, je také zakotvena povinnost náhrady za poškozování lesa. Právnícké a fyzické osoby, které při své činnosti používají nebo produkuje látky poškozující les a les ohrozí nebo poškodí, jsou povinny provádět opatření k zabránění nebo zmírnění jejich škodlivých následků.

5.4.2 Hospodaření v lesích

Hospodaření v lesích je s ohledem na ochranu životního prostředí veřejným zájmem, není proto ponecháno jen na zcela svobodné vůli vlastníků lesa.⁹⁵ Na hospodaření v lese se vztahují přísné podmínky, jež jsou vyjádřeny v lesních hospodářských plánech či lesních hospodářských osnovách. Oba tyto dokumenty musí být odsouhlaseny orgánem ochrany přírody, který k nim vydává závazné stanovisko. Zákon v § 2 písm. d) definuje, co se myslí hospodařením v lese, tím je obnova, ochrana, výchova a těžba lesních porostů a ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa. § 11 LZ stanoví, že vlastník lesa je povinen usilovat při hospodaření v lese o to, aby nepoškozoval zájmy jiných vlastníků lesů a funkce lesa byly zachovány (plněny rovnoměrně a trvale) a aby byl zachován (chráněn) genofond lesních dřevin. Odstavec 3 zakládá právo vlastníka lesa na náhradu újmy, která vznikla v důsledku omezení hospodaření v lese, jež mu bylo uloženo orgánem ochrany přírody.

⁹⁵ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 312

Hospodaření v lesích je diferencováno dle kategorie lesa (zda se jedná o les zvláštního určení, ochranný les či hospodářský les).⁹⁶ Hospodaření v lesích ochranných a v lesích zvláštního určení se řídí § 36 LZ. Dle tohoto ustanovení jsou vlastníci ochranných lesů povinni hospodařit v nich tak, aby byly zajištěny především jejich ochranné funkce. Jedná se totiž o lesy, jejichž mimoprodukční funkce výrazně převyšuje nad produkční. Vlastníci lesů zvláštního určení musí strpět omezení při hospodaření v nich, zákon jim však přiznává náhradu zvýšených nákladů, pokud jim tyto vzniknou z omezeného hospodaření. Nejvyšší soud judikoval, že „Zákaz těžby dřeva v některých lokalitách národní přírodní rezervace, byli stanoven plánem péče a lesním hospodářským plánem v souladu se zákonem o lesích a zákonem o ochraně životního prostředí, představuje zákonné omezení hospodaření v lese zvláštního určení, s nímž je spojen nárok vlastníka na náhradu zvýšených nákladů, nikoliv na náhradu ušlého zisku za neprovedenou těžbu dřeva.“⁹⁷ Uvedenou právní větu rozvádí Nejvyšší soud v odůvodnění, kde prohlásil, že z žádného ustanovení lesního zákona nelze dovodit, že by aplikace § 11 odst. 3 (náhrada újmy) byla pro lesy zvláštního určení obecně vyloučena, toto ustanovení nicméně dopadá pouze na případy, kdy omezení hospodaření orgán ochrany přírody teprve konstituuje bez toho, aniž by takové omezení tížilo vlastníka již ze zákona. S uvedenou tezí Nejvyššího soudu někteří autoři nesouhlasí, když uvádí, že lesní zákon i zákon o ochraně přírody a krajiny sice počítají s přísnějšími podmínkami hospodaření v těchto zvláštních kategoriích lesů, ale samy však konkrétní podmínky neukládají, pouze vytváří legislativní rámec pro jejich stanovení.⁹⁸ Já se přikláním spíše k názoru Nejvyššího soudu, zákon sice neukládá konkrétní podmínky pro hospodaření, ale dle mého názoru již obecně vyplývají z povahy a právního zařazení lesa. Jak již bylo uvedeno výše nelze požadovat konkrétní definice všech pojmů či doslovné vypočítávání všech omezení. Ta mohou být konkretizována jednak rozhodnutím správních orgánů či podzákonnými předpisy. V tomto případě jsou jednotlivá omezení ukládána plánem péče a lesním hospodářským plánem.

Z odůvodnění uvedeného rozsudku dále plyne, že smyslem odborné správy lesů je vyloučit živelnou těžbu dřevní hmoty a regulovat ji podle lesních hospodářských plánů tak, aby probíhala v souladu s odbornými přístupy a poznatky ohledně vytváření a udržování funkcí lesa, jeho obnovy apod. V případě lesů zvláštního určení, které se nacházejí ve zvláště

⁹⁶ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 140

⁹⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 25 Cdo 193/2007

⁹⁸ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 144

chráněných územích a tvoří tak zvláště významné přírodní bohatství, k tomu přistupuje ještě veřejný zájem na zachování těchto cenných přírodních zdrojů, který je nadřazen hospodářským zájmům. Využití dřevní hmoty z těchto lesů je proto již ze zákona omezeno a vlastník (správce) lesa je povinen tento stav respektovat včetně toho, že zákon o ochraně přírody a krajiny zakládá příslušným orgánům oprávnění usměrňovat činnost v lesích tak, aby tohoto účelu bylo dosaženo.

5.4.3 Jiná omezení využívání lesů

§ 22 odst. 1 LZ umožňuje, aby vlastníci pozemků sousedících s pozemky určenými k plnění funkcí lesa, provedli opatření chránící tyto sousední pozemky (zejména před škodami způsobenými sesuvem půdy, padáním kamenů, pádem stromů nebo jejich částí, přesahem větví a kořenů, zastíněním a lavinami) i na pozemku určeném k plnění funkcí lesa, tedy na cizím pozemku. Odst. 2 tohoto ustanovení opravňuje orgán správy lesů uložit za účelem ochrany osob a majetku i změnu ve způsobu hospodaření v lese nebo omezení ve využívání pozemků určených k plnění funkcí lesa. V rozhodnutí určí konkrétní omezení a též rozhodne, kdo ponese náklady s tím spojené a kdo nahradí vlastníku lesa případnou újmu. Za omezení plynoucí z odstavce 2 tedy náleží náhrada, na rozdíl od omezení daná odstavcem 1.

Další omezení jsou dána § 32 odst. 2, který upravuje mimořádné okolnosti a nepředvídatelné škody v lese jako jsou například větrné a sněhové kalamity, přemnožení škůdců, nebezpečí vzniku požárů v období sucha a podobně. V těchto případech je vlastník lesa povinen činit bezodkladná opatření k jejich odstranění a pro zmírnění jejich následků. Za tímto účelem mu může orgán správy lesů uložit zastavení jiných těžeb než těžeb nahodilých a zpracování těžeb nahodilých ve stanoveném rozsahu a termínu, provedení ochranného zásahu směřujícího k zastavení šíření nebo k hubení škodlivých organismů, zničení napadených semen a sazenic, průkazné označování a evidenci vytěženého dřeva a omezení nakládání se dřevem, semeny nebo sazenicemi lesních dřevin. § 32 odst. 3 upravuje nárok na náhradu za tato opatření, pokud jsou však uložena v zájmu vlastníka, náhrada mu nenáleží.

§ 34 LZ upravuje možnost využití cizích pozemků pro lesní dopravu, tedy pro přibližování, uskladnění a odvoz dříví, která musí být prováděna tak, aby nedocházelo k nepřiměřenému poškozování lesa a ostatních pozemků. Nelze-li lesní dopravu provádět jinak, je vlastník lesa oprávněn v odůvodněných případech na nezbytnou dobu, v nezbytném rozsahu, ve vhodné době a za náhradu užívat cizí pozemky. Tímto ustanovením není dotčena jeho povinnost k náhradě škody způsobené jeho lesní dopravou. Podmínky využívání cizích

pozemků k lesní dopravě si vlastník lesa dohodne s vlastníkem dotčených pozemků. Nedojde-li k dohodě, rozhodne o podmínkách a výši náhrady orgán státní správy lesů.

Posledním omezením uvedeným v lesním zákoně je § 35 LZ, který se zabývá meliorací a hrazením bystřin v lesích. Meliorace a hrazení bystřin v lesích jsou biologická a technická opatření zaměřená na ochranu půdy a péči o vodohospodářské poměry. Provádění těchto činností je v soukromém zájmu vlastníka lesa, proto je provádí sám na svůj náklad, ledaže orgán státní správy lesů nerozhodne o tom, že provádění meliorací a hrazení bystřin je ve veřejném zájmu, v tomto případě hradí náklady s tím spojené stát a vlastník lesa je povinen provedení těchto opatření strpět. Dle odst. 3 uvedeného ustanovení je vlastník lesa povinen strpět i preventivní opatření prováděná k předcházení nebezpečí lavin, vzniku svahových sesuvů a strží, povodňových vln a odstraňování následků živelních pohrom. Tato opatření hradí stát, popřípadě fyzická či právnická osoba, v jejíž prospěch jsou tato opatření prováděna. Odst. 4 § 35 LZ dále stanovuje povinnost vlastníka strpět, aby se jeho pozemku užilo v nezbytné míře k přípravě, budování a údržbě zařízení meliorací a hrazení bystřin, jedná se o případy, kdy bylo rozhodnuto o provedení takových opatření ve veřejném zájmu dle § 35 odst. 1. Vlastník hradí poměrnou část podle toho, z jaké části má z těchto opatření sám prospěch. Vlastník, popřípadě nájemce pozemku má nárok na náhradu majetkové újmy vzniklé v důsledku omezeného výnosu nebo jiného užitku z dotčeného pozemku. Podrobnosti o melioracích a hrazení bystřin v lesích a o způsobu určení výše náhrady za opatření prováděná ve veřejném zájmu stanoví Ministerstvo zemědělství vyhláškou.⁹⁹

5.5 Myslivost

Definici myslivosti podává zákon o myslivosti¹⁰⁰ v úvodních ustanoveních, konkrétně v § 2 písm. a). Dle toho ustanovení je myslivost soubor činností prováděných v přírodě ve vztahu k volně žijící zvěři jako součásti ekosystému a spolková činnost směřující k udržení a rozvíjení mysliveckých tradic a zvyků jako součásti českého národního kulturního dědictví. Tuto definici doplnil a rozvedl Ústavní soud, který řekl, že „myslivost a právo myslivosti společenskými aktivitami a probovanými státem k ochraně a rozvoji jedné ze složek životního prostředí - zvěře. Zákon o myslivosti nepředstavuje úpravu myslivosti jako zájmové aktivity, ale ve svém základu jako cílevědomé a regulované činnosti k ochraně a rozvoji přírody. Realizace myslivosti a práva myslivosti je v obecné rovině legitimním omezením vlastnického práva a jejich prostřednictvím naplňuje stát svou ústavní povinnost zakotvenou

⁹⁹ vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích.

¹⁰⁰ zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

v čl. 7¹⁰¹ Ústavy.¹⁰² Co se myslí zvěří je též definováno v zákoně o myslivosti, zvěří je obnovitelné přírodní bohatství představované populacemi druhů volně žijících živočichů.

Mezi základní povinnosti stanovené zákonem patří dle § 8 ochrana myslivosti, kterou se rozumí ochrana zvěře před nepříznivými vlivy prostředí, před nakažlivými nemocemi, před škodlivými zásahy lidí a před volně pobíhajícími domácími zvířaty; ochrana životních podmínek zvěře, zajištění klidu v honitbě a ochrana mysliveckých zařízení. Je zakázáno plašit zvěř jakýmkoliv způsobem, poškozovat nebo ničit slániska, napajedla, zařízení pro příkrmování, pozorování a lov zvěře a další myslivecká zařízení.

Myslivost lze provozovat jen v rámci uznané honitby (§ 17 zákona o myslivosti). Zákon nabízí negativní definici honebních pozemků v § 2 písm. e), kde uvádí, co jsou nehonební pozemky, těmi jsou pozemky uvnitř hranice současně zastavěného území obce, jako náměstí, návsi, tržiště, ulice, nádvoří, cesty, hřiště a parky, pokud nejde o zemědělské nebo lesní pozemky mimo toto území, dále pozemky zastavěné, sady, zahrady a školky řádně ohrazené, oplocené pozemky sloužící k farmovému chovu zvěře, obvod dráhy, dálnice, silnice, letiště se zpevněnými plochami, hřbitovy a dále pozemky, které byly za nehonební prohlášeny rozhodnutím orgánu státní správy myslivosti. Honitba může být buď vlastní nebo společenstevní. Vlastní honitba se vyhláší na pozemcích jednoho vlastníka, který je zároveň i držitelem honitby. Společenstevní honitba se rozkládá na pozemcích několika vlastníků, kteří dobrovolně vytvořili honební společenstvo dle § 19 zákona o myslivosti a jsou jeho členy. V obou případech nedochází výkonem práva myslivosti k žádnému omezení vlastnického práva k pozemkům, jelikož držitelem honitby jsou vlastníci pozemků.¹⁰³

Omezení představuje institut přičlenění dle § 30 zákona o myslivosti. Orgán správy myslivosti přičlení honební pozemky, které netvoří vlastní nebo společenstevní honitbu k honitbě, která má s těmito honebními pozemky nejdelší společnou hranici. Pokud vlastník těchto pozemků není držitelem honitby ani členem honebního společenstva, vázne na přičleněných pozemcích povinnost strpět užívání pozemků k výkonu práva myslivosti (právo vstupu, vjezdu a jiných mysliveckých činností).¹⁰⁴ „Pokud užití honebního pozemku (tj. ve volné krajině) spočívá pouze v průchodu či průjezdu (ať už z důvodu lovu či z jakéhokoliv jiného důvodu vedoucího k realizaci práva myslivosti), není výkonem takového užívacího práva vlastník zásadně dotčen, takové užívací právo je navíc - jak bylo výše zmíněno -

¹⁰¹ čl. 7 Ústavy zní: „Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.“

¹⁰² náleží Ústavního soudu ze dne 13. prosince 2006, sp. zn. Pl. ÚS 34/03

¹⁰³ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 151

¹⁰⁴ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 152

uskutečňováno k plnění ústavní povinnosti vyplývající z čl. 7 Ústavy České republiky, výkon ústavní povinnosti tak nemůže zakládat protiprávnost. Takové "omezení" výkonu vlastnického práva honebního pozemku je s ohledem na shora uvedené legitimní a proporcionální.¹⁰⁵ Za toto omezení náleží vlastníku přičleněných pozemků náhrada dle § 30 odst. 2 zákona o myslivosti. Tuto poskytuje držitel honitby či honebního společenství, jedná-li se o společenstevní honitbu. Výše náhrady je určena dohodou mezi vlastníkem pozemků a držitelem honitby respektive honebním společenstvím, nedohodnou-li se, určí výši náhrady orgán správy myslivosti. Nárok na náhradu však nemá ten vlastník přičleněného pozemku, který se stal členem honebního společenstva. Nárok na náhrady má i ten vlastník, který vystoupil z honebního společenstva dle § 26 odst. 3 zákona o myslivosti. Jelikož se na pozemku i nadále vykonává právo myslivosti, náleží vlastníkovému tohoto pozemku rovněž náhrada dle § 30 odst. 2 zákona o myslivosti per analogiam legis.¹⁰⁶

Dle § 52 zákona o myslivosti je uživatel honitby povinen hradit škodu, která byla v honitbě způsobena při provozování myslivosti na honebních pozemcích nebo na polních plodinách dosud nesklizených, vinné révě nebo lesních porostech. Dále hradí škodu, kterou v honitbě na honebních pozemcích nebo na polních plodinách dosud nesklizených, vinné révě, ovocných kulturách nebo na lesních porostech způsobila zvěř.

Omezení výkonu vlastnického práva k honebním pozemkům může dle § 9 odst. 3 dočasně stanovit rozhodnutí orgánu správy myslivosti. Činí tak na žádost uživatele honitby zejména v době hnízdění, kladení a odchovu mláďat. Lze nařídit přiměřené omezení nebo i zákaz vstupu do honitby nebo jejích částí, omezení jízdy koňmi a tažnými psy a omezení jiných sportovních nebo zájmových činností. Uvedená opatření se nevztahují na hospodářskou činnost vlastníků, popřípadě nájemců honebních pozemků. „Jelikož jsou honební pozemky v převážné většině součástí zemědělského půdního fondu nebo jde o pozemky určené k plnění funkcí lesa, nelze je užívat k jinému účelu než zemědělskému a lesnímu hospodářství.“¹⁰⁷

¹⁰⁵ náleží Ústavního soudu ze dne 13. prosince 2006, sp. zn. Pl. ÚS 34/03

¹⁰⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 6. března 2007, sp. zn. Pl. ÚS 3/06

¹⁰⁷ KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 156

6. Závěr

Vlastnictví v kontextu ochrany životního prostředí je v ústavní rovině především vztahem dvou ústavně zaručených práv - vlastnictví a právem na příznivé životní prostředí a tvoří poměrně komplikovanou právní otázku, jež je dána i velkým počtem předpisů práva životního prostředí a jejich provázaností. Tato práva vstupují do vzájemné kolize, která je řešena zejména principem proporcionality. Vlastnické právo je důležitým institutem soukromého práva, Listina mu zaručuje ochranu a zásahy do něj lze provádět pouze v omezené míře. Naproti němu stojí právo na příznivé životní prostředí, jehož jednotlivé složky jsou regulovány předpisy veřejného práva a jeho ochrana je celospolečenským zájmem. Tyto dvě hodnoty se vzájemně střetávají a při jejich kolizi je třeba posuzovat otázku, které právo je v daném případě důležitější a zájem na jeho ochraně vyšší.

Ani jedno právo není právem neomezeným, jak vyplynulo z této práce. Vlastnické právo, ač požívá vysoké ochrany, je v případě ochrany životního prostředí vždy omezováno. Omezení plyne již ze samotné Listiny, kde je uvedeno, že výkon vlastnického práva nesmí poškozovat přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Další omezení, které se v případě ochrany životního prostředí uplatňuje je institut vyvlastnění a nuceného omezení vlastnického práva. Omezit vlastnické právo lze jen na základě zákona, ve veřejném zájmu a za náhradu.

S tématem práce též úzce souvisí otázka, jaké složky životního prostředí vůbec mohou být předmětem vlastnictví. Předmětem vlastnictví nemohou být volně žijící živočichové, dále dle vodního zákona nejsou předmětem vlastnictví povrchové a podzemní vody. Některé složky mohou být pouze ve výhradním vlastnictví státu (například nerostné bohatství). Vlastníci složek životního prostředí musí počítat s omezeními jejich vlastnických práv, které plynou buď přímo z jednotlivých složkových zákonů práva životního prostředí, či ze závazných právních aktů vydaných na jejich základě. Tato omezení mají především povahu příkazů něco konat či strpět. Také intenzita omezení se u jednotlivých složek liší, například vlastníci lesa musí dodržovat striktní omezení.

Jednotlivé složkové předpisy práva životního prostředí obsahují širokou škálu možných omezení. Nejčastěji ukládají tyto předpisy vlastníkům povinnosti se něčeho zdržet, strpět provádění různých opatření, strpět vstup na pozemky, a to v rámci veřejného užívání či za účelem výkonu státní správy, zákonem může být uložena též povinnost něco konat, se kterou

se setkávají zejména vlastníci lesa. Některé činnosti jsou vázány na vydání souhlasu či kladného rozhodnutí orgánu státní správy.

V práci jsou uvedeny i náhrady za újmu či ztížení nakládání s předmětem vlastnictví, které mohou vznikat v důsledku omezení. Náhrada však není poskytována za všechna omezení, odvíjí se od intenzity zásahu do vlastnického práva a podle toho, zda omezení spadá pod čl. 11 odst. 3 Listiny, či pod čl. 11 odst. 4 Listiny. Jelikož omezení uložená v souladu s čl. 11 odst. 3 Listiny nemusí být kompenzována. Klíčovou je otázka, do jaké z uvedených dvou skupin omezení podřadit. Z rozboru jednotlivých složkových zákonů v této práci vyplývá, že jedná-li se o omezení, které dopadá obecně stejně na všechny vlastníky, pak náhrada nepřísluší. Pokud je však omezení ukládáno v konkrétním případě nad rámec mezi stanovených pro všechny vlastníky, vzniká nárok na náhradu. Je také nutno důsledně rozlišovat mezi nárokem na náhradu újmy a náhradou škody. Náhrada újmy je veřejnoprávního charakteru, zatímco náhrada škody je soukromoprávní povahy.

Nelze jednoznačně říci, které z uvedených práv kdy v které konfliktní situaci zvítězí. Zákodárce poskytuje ochranu oběma. De lege ferenda lze očekávat přibývání omezení vlastnického práva, jelikož ochrana životního prostředí vystupuje stále více do popředí a její naléhavost se promítá i do naší legislativy. Životní prostředí je nejdůležitějším faktorem pro život na Zemi, jeho ochrana je tedy nezbytná pro zachování životního prostředí pro další generace a omezení vlastnického práva tedy sleduje legitimní cíl, je v souladu s ústavním pořádkem a dle mého názoru i žádoucí pro uchování přírodního bohatství a příznivého životního prostředí.

7. Použité zdroje

monografie

- [1] DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 641 s.
- [2] FILIP, J. *Ústavní právo České republiky*. 4. opravené a doplněné vydání. Masarykova Univerzita: Doplněk, 2003. 556 s.
- [3] FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 458 s.
- [4] HEGENBART, M., SAKAŘ, B. a kol. *Stavební zákon. Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008. 490 s.
- [5] HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 875 s.
- [6] HORÁČEK, Z., KRÁL, M., STRNAD, Z. et al. *Vodní zákon č. 254/2001 Sb. po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem*. Praha: Soudy, 2011. 423 s.
- [7] KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. 280 s.
- [8] KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. 4., aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005. 524 s.
- [9] MIKO, Ladislav, BOROVIČKOVÁ, Hana a kol. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 607 s.
- [10] PRCHALOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a NATURA 2000. Úplné znění zákona s komentářem, judikaturou a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované a rozšířené vydání k 1. 3. 2010. Praha: Linde, 2010. 431 s.
- [11] SLANINA, Jan, *Územní plánování a jeho vliv na rozvoj regionů, ochrana životního prostředí a investor*. In HRABCOVÁ, Dana. *Moderní veřejná správa a ombudsman: sborník příspěvků přednesených na vědecké konferenci*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 105 - 109

odborné články

- [12] AUTORSKÝ KOLEKTIV. Soubor stanovisek k zákoně o ochraně přírody a krajiny v letech 1992-2005. *Planeta 2005*. Ročník 12. č. 7. Dostupné na <[http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/39330BDCA0DF416FC1257081001AAEDB/\\$file/planeta7_soubor_stranovisek_korektura1.pdf](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/39330BDCA0DF416FC1257081001AAEDB/$file/planeta7_soubor_stranovisek_korektura1.pdf)>
- [13] BUCHTA, Zdeněk. Ústavní ochrana vlastnictví v kontextu novelizovaného zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. *Právní rozhledy*. 2005. číslo 7. s. 255 - 257
- [14] DROBNÍK, Jaroslav. Potřeba a perspektivy právní ochrany zemědělského půdního fondu. *České právo životního prostředí*. 2002. č. 4. s. 27-32
- [15] DUDOVÁ, Jana. Poznámky k prosazování veřejných zájmů při ochraně životního prostředí. *České právo životního prostředí*. 2005. č. 16. s. 63-65
- [16] HAVELKOVÁ, Svatava. Otazníky kolem povolování kácení dřevin. *Ochrana přírody*. 2011. č. 4. s. 13-14
- [17] HAVELKOVÁ, Svatava. Zákaz výstavby nových sídelních útvarů. *Ochrana přírody*. 2009. č. 5. s. 13
- [18] HAVELKOVÁ, Svatava. Veřejnoprávní smlouvy v zákoně o ochraně přírody a krajiny. *Ochrana přírody*. 2010. č. 4. s. 12-14
- [19] HAVELKOVÁ, Svatava. K čemu slouží přechodně chráněná plocha. *Ochrana přírody*. 2009. č. 2. s. 10-11
- [20] HAVELKOVÁ, Svatava. „Veřejný zájem“. *Ochrana přírody*. 2008. č. 3. Dostupné na <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/verejny-zajem-.html>>
- [21] HAVELKOVÁ, Svatava, ŠEDINA, Petr. Právo myslivosti a rybářství ve zvláště chráněných územích. *Ochrana přírody*. 2013. č. 5. s. 15-16
- [22] HOKR, Zdeněk. Problematika ochranných pásem zvláště chráněných území. *České právo životního prostředí*. 2002. č. 5. s. 85-95
- [23] HORÁČEK, Zdeněk. Prosazování veřejného zájmu na ochraně životního prostředí. *České právo životního prostředí*. 2012. č. 31. s. 7-43
- [24] HŮLKOVÁ, Jana. Ústavní soud podpořil opatření konaná ve prospěch ochrany přírody. *Ochrana přírody*. 2010. č. 6. s. 17-18
- [25] KNOTEK, Jaroslav. Omezení pro vlastníky vyplývající z ochrany zvláště chráněných území. Věcné břemeno či samostatný právní institut? *České právo životního prostředí*. 2005. č. 15. s. 81-90
- [26] KNOTEK, Jaroslav. K vybraným otázkám u ptačích oblastí. *České právo životního prostředí*. 2006. č. 17

- [27] KOMÍNKOVÁ, Pavlína. Problémy smluvního zajištění ochrany přírody a krajiny. *Ochrana přírody*. 2009. č. 1. s. 10-11
- [28] KUSÁK, Martin. Omezení vlastnického práva z důvodů ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. *České právo životního prostředí*. 2005. č. 15. s. 3-80
- [29] MANA, Vladimír. Poznámky k aplikaci zákona o ochraně přírody a krajiny v praxi aneb vadná aplikace = bič na vlastníky a investory. *Bulletin advokacie*. 2008. č. 7-8. 69-70
- [30] PEKÁREK, Milan. Právo životního prostředí se představuje. *České právo životního prostředí*. 2001. č. 1. s. 6-10
- [31] PEŠOUT, Pavel, HŮLKOVÁ, Jana. Současný stav vyplácení újmy za ztížení hospodaření. *Ochrana přírody*. 2011. č. 5. s. 13-16
- [32] STAŠA, Josef. Alternativy uplatňování zájmu ochrany životního prostředí při povolovací činnosti v oblasti výstavby. *České právo životního prostředí*. 2004. č. 14. s. 61-71
- [33] ŠMÍDOVÁ, Lenka. Výjimky ze základní územní ochrany zvláště chráněných území. *Ochrana přírody*. 2010. č. 3.
- [34] VLČKOVÁ, Veronika. Vztah územního plánování a posuzování vlivů na životní prostředí. *České právo životního prostředí*. 2004. č. 14. s. 91-95

právní předpisy

- [35] ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- [36] usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- [37] Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb.
- [38] zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů
- [39] zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů
- [40] zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů
- [41] zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [42] zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě, ve znění pozdějších předpisů
- [43] zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [44] zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

- [45] zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [46] zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
- [47] zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů
- [48] zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [49] zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů
- [50] vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- [51] vyhláška Ministerstva životního prostředí 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení
- [52] vyhláška č. 13/1994 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu
- [53] vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích.
- [54] metodický pokyn Ministerstva životního prostředí OOLP/1067/96, k odnímání půdy ze zemědělského půdního fondu podle zákona ČNR č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění zákona ČNR č. 10/1993 Sb.

judikatura

- [55] náleží Ústavního soudu ze dne 28. června 2005, sp. zn. Pl. ÚS 24/04
- [56] náleží Ústavního soudu ze dne 17. března 2009, sp. zn. Pl. ÚS 24/08-1
- [57] náleží Ústavního soudu ze dne 8. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 8/08-1
- [58] náleží Ústavního soudu ze dne 13. prosince 2006, sp. zn. Pl. ÚS 34/03
- [59] náleží Ústavního soudu ze dne 6. března 2007, sp. zn. Pl. ÚS 3/06
- [60] Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2003, sp. zn. IV. ÚS 707/02
- [61] Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 3. 2005, sp. zn. 6 A 97/2001-39
- [62] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2004, sp. zn. 7 A 85/2001-43
- [63] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2006, sp. zn. 1 As 9/2004-95
- [64] rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. října 2008, sp. zn. 9 As 8/2008-80
- [65] rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. června 2008, 8 As 7/2007-64
- [66] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. ledna 2012, sp. zn. 2 As 18/2011-97

- [67] rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. května 2009, sp. zn. 8 As 5/2008-93
- [68] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. srpna 2012, sp. zn. 1 Ao 1/2010-247
- [69] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 4. 2004, sp. zn. 6 A 144/2002-49
- [70] rozsudek Nejvyššího soudu zde dne 28. srpna 2013, sp. zn. 25 Cdo 3837/2011
- [71] rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 25 Cdo 193/2007

internetové stránky

- [72] www.mzp.cz
- [73] www.ochranaprirody.cz
- [74] www.casopis.ochranaprirody.cz
- [75] www.cspzp.com
- [76] www.lesycr.cz

8. Abstrakt

Tématem této diplomové práce je „Vlastnické právo v kontextu ochrany životního prostředí“. Hlavním bodem zájmu je střet dvou ústavně zaručených práv, kterými jsou na jedné straně vlastnictví, a na druhé straně právo na příznivé životní prostředí. Obě tato práva jsou zaručena Listinou základních práv a svobod a předmětem úpravy mnoha dalších právních předpisů. Práce je rozdělena do šesti kapitol včetně úvodu a závěru. V prvních kapitolách se zabývám teoretickým vymezením obou práv a shrnutím pramenů právní úpravy této oblasti. Další kapitola ve stručnosti popisuje proces územního plánování jako důležitého nástroje k ochraně životního prostředí, jež především určuje možnosti budoucího využití území. Ve čtvrté kapitole vymezuji ochranu přírody a krajiny jako veřejný zájem a zabývám se nejpřísnějším omezením vlastnického práva, tedy vyvlastněním. Jsou zde uvedena obecná východiska pro vyvlastnění jakož i expropriační tituly tak, jak jsou uvedeny v jednotlivých složkových zákonech práva životního prostředí. Pátá kapitola je stěžejní částí celé práce, zabývá se mezemi vlastnického práva, které plynou z jednotlivých složkových zákonů práva životního prostředí, přičemž velká pozornost je věnována především zákonu o ochraně přírody a krajiny. Instituty ochrany životního prostředí jsou stručně popsány, uvedena jsou omezení vlastnického práva, jež jsou zakotvena v předpisech práva životního prostředí, doplněna o judikaturu Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. Dále jsou zde popsány náhrady za tato omezení.

Topic of this diploma thesis is “Proprietary rights in context of environmental protection”. The main focus is collision of two constitutional rights, those are ownership on one side and right to positive environment on the other. Both those rights are guaranteed in the Charter of Rights and Freedoms and are the subject of many acts. The thesis is divided into six chapters counting prologue and conclusion. In the first chapters I deal with theoretical definitions of both rights and with summary of sources of law in this area. The next chapter briefly describes process of town and country planning as an important tool in environmental protection which decides the future utilization of land. In chapter four I define the protection of the nature and the landscape as the Public interest and I deal with the most severe limitation of ownership which is expropriation. In this chapter there are common bases for expropriation and then there are expropriation titles which are set forth in environmental acts. The fifth

chapter is the key chapter of the thesis, it deals with limits of ownership set forth in environmental acts, the main focus is the Act of the Protection of the Nature and the Landscape. The institutes of environmental protection are described as well as the limits embed in the environmental acts. All that is complete with decisions of the Constitutional Court, the Supreme Court and the Supreme Administrative Court. The compensations for those limitations made in favor of the environment are also mentioned.